

Treball de Fi de Grau

Títol

Obrint camí: les pioneres catalanes del fotoperiodisme

Autoria

Anna Palau Escudero

Professorat tutor

Gianluca Battista

Grau

Periodisme

Tipus de TFG

Projecte

Data

03/06/2019

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català: Obrint camí: les pioneres catalanes del fotoperiodisme

Castellà: Abriendo camino: las pioneras catalanas del fotoperiodismo

Anglès: Opening path: the catalan journalism pioneers

Autoria: Anna Palau Escudero

Professorat tutor: Gianluca Battista

Curs: 2018-2019

Grau: Periodisme

Paraules clau (mínim 3)

Català: Dones, fotoperiodisme, tardofranquisme, Transició, pioneres, masclisme

Castellà: Mujeres, fotoperiodismo, tardofranquismo, Transición, pioneras, machismo

Anglès: Women, photojournalism, late Francoism, Transition, pioneers, male chauvinism

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català: Aquest treball consisteix en la realització d'un reportatge a partir de l'anàlisi de l'evolució del fotoperiodisme amb visió de gènere. Donada la poca presència de dones en l'ofici al llarg de la seva història, l'objectiu de l'estudi ha estat analitzar-ne les causes i les conseqüències. Per a fer-ho s'han realitzat entrevistes a dos de les pioneres del fotoperiodisme espanyol, així com diverses expertes i fotoperiodistes actuals. Els resultats han confirmat l'escassa presència de dones en l'ofici, i com aquestes s'han vist motles vegades discriminades per raó de gènere, encara avui.

Castellà: Este trabajo consiste en la realización de un reportaje a partir del análisis de la evolución del fotoperiodismo con visión de género. Dada la poca presencia de mujeres en el oficio a lo largo de la historia, el objetivo del estudio ha sido analizar las causas y consecuencias. Para ello se han realizado entrevistas a dos de las pioneras del fotoperiodismo español, así como diversas expertas y fotoperiodistas actuales. Los resultados han confirmado la escasa presencia de mujeres en el oficio, y como éstas se han visto muchas veces discriminadas por razón de género, todavía hoy.

Anglès: This work consists in the production of a report based on the analysis of the evolution of photojournalism with gender vision. Given the low presence of women in the profession throughout history, the aim of the study has been to analyse the causes and consequences. To this end, interviews have been conducted with two of the pioneers of Spanish photojournalism, as well as various experts and current photojournalists. The results have confirmed the low presence of women in the trade, and as women have often been discriminated against on the basis of gender, and they are still today.

OBRINT CAMÍ: LES PIONERES CATALANES DEL FOTOPERIODISME

Treball de Fi de Grau

Autora: Anna Palau Escudero
Tutor: Gianluca Battista
Grau: Periodisme
Curs: 2018-2019

*De todos los medios de expresión, la fotografía
es el único que fija para siempre
el instante preciso y fugitivo.*

Henri Cartier-Bresson

Agraïments

A en Gianluca, el meu tutor, per ajudar-me i guiar-me en tot moment. Per la crítica constructiva, els ànims i la sinceritat. Sense ell aquest treball no hagués estat possible.

A totes les persones a qui he entrevistat per poder realitzar el reportatge, en especial al Jordi, la Pilar, la Roser, l'Ana, el David, l'Anna i la Sílvia. Gràcies pel temps i la confiança.

A la meva família i a l'Òscar, pel seu suport constant durant aquests quatre anys i per haver-me ajudat a tirar endavant i, sobretot, a confiar en mi.

ÍNDEX

1. Introducció	5
2. Context històric	10
2.1. Breu història del fotoperiodisme	10
2.1.1. La fotografia als diaris	12
2.1.2. El fotoperiodisme a Espanya	13
2.2. L'Espanya de la dictadura i la Transició	18
3. Antecedents	23
4. Planificació periodística	26
4.1. Tema i enfocament	26
4.2. Les fonts	26
4.3. Entrevistes	27
5. Publicació del reportatge	30
6. Tornar a obrir el camí	33
7. Bibliografia i webgrafia	35
8. Annexos	41

1. Introducció

El present treball consisteix en la realització d'un reportatge escrit sobre les primeres dones catalanes que es van dedicar professionalment al fotoperiodisme durant la segona meitat del segle XX. Aquelles dones que, trencant amb tots els tabús i barreres, van agafar una càmera i en van fer d'ella la seva eina de treball. D'aquesta manera, es podrà donar visibilitat a les aportacions de quatre dones en el procés de construcció d'una societat que sortia d'una dictadura. Elles són la Joana Biarnés, la Colita, la Pilar Aymerich i l'Anna Turbau. Les quatre grans pioneres.

Ens situem a l'època del tardofranquisme, quan aquestes fotoperiodistes van començar a exercir, però també passarem per la Transició i els primers anys de la democràcia. Moments històrics clau per al país, que elles van poder fotografiar i cobrir com a reporteres gràfiques. També s'analitzarà l'evolució de l'ofici del fotoperiodisme des d'aquell moment fins a l'actualitat amb perspectiva de gènere. Veurem com el masclisme segueix formant part de la vida laboral de la dona fotoperiodista, al no ser tan valorada com l'home. Ho expliquen Roser Vilallonga i Ana Jiménez, i ho corrobora en David Aiob amb el seu testimoni.

Es parlarà de fotografia, una disciplina poc valorada avui en dia que tothom és capaç de fer-ne una sense ni tan sols desbloquejar el mòbil. Però no és així de senzill. La fotografia professional va més enllà d'un simple *click*. Darrere d'una fotografia hi ha una intenció: la intenció del fotògraf per transmetre'ns una idea, una realitat. I per aconseguir-ho s'ha de tenir en compte diversos factors, com la llum, el contrast, els personatges -amb qui és important establir una relació de confiança i proximitat-, l'enfocament...La fotografia és un ofici capaç de conèixer i fins i tot establir una relació de simbiosis amb altres disciplines, com ara l'escriptura. I aquí és on neix el fotoperiodisme.

Cal distingir entre fotògrafes i fotoperiodistes. Les fotògrafes es dediquen a fer fotografies de diferents temes, depenent dels seus gustos i de l'abast -tant material com físic- que tinguin. Les fotoperiodistes capturen els moments claus dels esdeveniments noticiosos amb rigor periodístic, i aporten material visual a la notícia, a més d'afegir-hi un valor testimonial i de certesa.

La fotografia té una llarga història, des dels seus inicis fins a l'actualitat ha evolucionat d'una manera molt notable, i també ho ha fet la professió del fotoperiodista. Fins als anys 60, al tardo-franquisme, el fotoperiodisme sempre havia estat una feina dominada pels homes. Veure una dona espanyola amb una càmera era ben estrany. Sí que hi havia fotoperiodistes, com la Gerda Taro, però cap d'espanyola. Fins que va començar la Joana Biarnés, la primera protagonista del reportatge, la primera fotoperiodista de la història de Catalunya i d'Espanya.

El més normal és pensar que en aquella societat de caire masculista les dones no podien desenvolupar-se com a professionals, que sempre eren criticades i patien persecucions o violència de gènere. El cert és que això passava (i desgraciadament segueix passant avui en dia), sí que vivien escenes desagradables pel fet de ser dones, però també hi havia una part positiva. Ser dona tenia avantatges i desavantatges. En certa manera es podien aprofitar de la situació. Una vegada, per exemple, la Joana -i així ho reconeix al documental *Una entre tots-*, va "flirtejar" amb un alt càrrec d'una companyia aèria per aconseguir un bitllet i volar al costat dels Beatles. D'aquesta anècdota en van sortir unes fotografies exclusives de la banda britànica tant a l'avió com a la seva habitació de l'hotel, on la Joana va aconseguir colar-s'hi fent ús de la seva característica *labia*.

La Colita, una altra de les protagonistes del reportatge, important fotògrafa espanyola guanyadora de diversos premis a nivell nacional, explica que ella no

ha tingut mai cap problema de caire masclista mentre exercia com a fotògrafa durant els anys del tardofranquisme i la Transició.

A nivell social, és important tenir present que les dones podem aconseguir el que ens proposem, no ens podem veure privades de treballar d'allò que realment volem. Per això és vital conèixer la vida i el treball de dones com la Joana, la Colita, la Pilar o l'Anna, que van exercir en un moment històric complicat i van lluitar per fer-se un lloc en un món dominat per homes. Que davant un "no, això és feina per a homes" no es quedaven de braços creuats.

Aquesta situació sembla que ha millorat amb els anys, però encara queda camí per fer. És veritat que les repressions no són les mateixes, però avui en dia encara vivim en una societat masclista, i no només pels casos de violència de gènere. Per exemple, quantes fotoperiodistes són conegudes o tenen renom? En buscar a Google fotoperiodistes catalanes del franquisme, els primers enllaços que apareixen són: 'El fotógrafo de la victoria del franquismo', 'Kautela, el fotógrafo olvidado de la España franquista' y 'El fotógrafo de Franco'. Tots fotògrafs, en masculí.

La Sandra Balsells, fotoperiodista, comenta que en l'exposició 'Creadors de consciència, 40 fotoperiodistes compromesos', inaugurada al Palau Robert el 3 de setembre del 2018, que recollia la seva obra -entre la d'altres autors-, tan sols hi havia la presència de 5 dones. De 40 fotoperiodistes exposats, només 5 eren dones, el que suposa un 12'5% de representació femenina. Per altra banda, les fotoperiodistes Roser Vilallonga i Ana Jiménez asseguren que el percentatge de dones que estan exercint actualment el fotoperiodisme a Catalunya ronda el 10%.

Des dels mitjans de comunicació, com a creadors d'opinió i de consciència social que són, els periodistes són els màxims responsables de lliurar una informació veraç i rigorosa al ciutadà, de treballar com a servei públic. Així ho

explica Alberto Castillo Badal, subdirector general de *Servimedia*: “L’aposta pel bé comú i pel servei a la ciutadania, l’atenció prioritària cap als que troben majors dificultats per a la seva integració i desenvolupament, són un exercici de responsabilitat professional” (Epíleg del Llibre d’estil *Servimedia*, 2006).

D’aquesta forma, els periodistes són -o haurien de ser- els encarregats d’establir una agenda, i jerarquitzar els temes segons la seva importància social. Actualment, aquesta jerarquització està delimitada pels interessos econòmics dels grans actors del mercat capitalista, i els mitjans de comunicació estan lligats a grans empreses, cosa que provoca que vetllin pel seu interès i no per l’interès públic. Els temes socials sovint queden en segon terme, sota l’ombra de l’abundant flux d’informació de temes com política o economia, utilitzats pels *mass media* per generar opinió pública segons el seu interès.

Aleshores, ja que es tracta d’un servei públic per cobrir un dret fonamental, el dret a la informació, és important parlar de temes socials i culturals més enllà de les *celebrities* i buscar temes que siguin realment interessants per al lector. Que se sentin involucrats amb allò que llegeixen, i sobretot, donar veu a aquells que no en tenen, que queden silenciats pels poders imperants.

Per tant, el reportatge que es presenta en aquest treball és interessant a nivell cultural i parla d’un tema poc tractat en els mitjans, a més de donar veu a un col·lectiu que sempre ha tingut més dificultats per donar-se a conèixer i fer-se valorar. Que algunes de les protagonistes del reportatge ja siguin conegudes - per diverses exposicions, llibres o documentals-, no treu que sigui important conèixer el seu testimoni i la seva valoració del camí que han hagut de fer per arribar on són, i per haver obert la possibilitat de que més noies amb el mateix somni el poguessin complir.

A més, aquest constant flux de notícies ha augmentat amb les versions digitals i les xarxes socials dels mitjans de comunicació. En cada moment es va

actualitzant una informació que en poques hores -o minuts- deixa de ser notícia. La cadena de producció s'ha accelerat, i això molt sovint comporta una falta de professionalitat i de rigor en el treball dels periodistes, que han de produir per sobre de les seves capacitats, buscant les *breaking news* i sacrificant la qualitat del servei que ofereixen. És per això que resulta interessant baixar el ritme, i que el lector pugui gaudir d'una lectura pausada, d'un treball d'investigació que comporta moltes hores de recerca i moltes fonts que aporten diferents visions i credibilitat, com és un reportatge.

2. Context històric

2.1. Breu història del fotoperiodisme

La funció descriptiva de la fotografia la converteix en un mitjà de comunicació imprescindible, tot i que a la premsa no pren rellevància fins al segle XX. A mesura que evoluciona la fotografia, també ho fa la mirada dels fotògrafs. El fotoperiodisme sorgeix a partir de la figura del reporter gràfic, aquell qui congela un instant i transmet la informació del que està vivint en primera persona. A través de la imatge proporciona un reflex fidel de la realitat, com el periodista que escriu una crònica fa amb el text. La fotografia afegeix un valor de testimoniatge i veracitat al text que acompanya.

El reportatge modern que coneixem avui en dia comença a Alemanya durant el període d'entreguerres, tot i que en aquell moment la fotografia té una finalitat majoritàriament propagandística. El fotoreportatge clàssic neix a la dècada del 1930, i amb ell un estil "dinàmic, directe i pròxim", en part gràcies a l'aparició de la *Leica*, una càmera més "manejable, discreta i ràpida" (EduCaixa, s.d.). La *Leica* va ser la primera càmera que va incorporar un carret que permetia capturar vàries instantànies. A més, oferia objectius lluminosos i de qualitat. Per tant, era la càmera que millor s'adaptava a les exigències dels fotoperiodistes. És per això que la *Leica* va ser utilitzada per molts fotoperiodistes, entre ells Robert Capa i Joana Biarnés (ja que era la càmera que utilitzava el seu pare, fotoperiodista esportiu).

Robert Capa és el pseudònim del fotògraf Endre Ernő Friedmann. La seva dona, Gerda Taro, també firmava els seus treballs com a Robert Capa. Aquest fet va provocar que moltes fotografies fetes per Taro fossin atribuïdes erròniament al seu marit. Els dos van documentar la guerra civil espanyola.

L'any 1947, junt amb altres fotògrafs com Henri Cartier-Bresson, Capa va fundar la primera agència internacional de fotografia: *Magnum* (Dr Escuela, 2018). D'aquesta manera, els fotògrafs passen a tenir control sobre els drets de les seves fotografies, cosa que fins el moment quedava en mans dels mitjans pels quals treballaven o col·laboraven. El primer fotògraf espanyol que va entrar a formar part de l'agència *Magnum* va ser una dona, la Cristina García Roderó.

Als anys 30, doncs, alguns fotògrafs van veure que calia documentar els successos, captar el moviment i "el moment decisiu", que explica Henri Cartier-Bresson:

De tots els mitjans d'expressió, la fotografia és l'únic que fixa per sempre l'instant precís i fugitiu. Nosaltres, els fotògrafs, hem d'enfrontar-nos a coses que estan en continu tràngol d'esfumar-se, i quan ja s'han esfumat no hi ha res en aquest món que les faci tornar. [...] per als fotògrafs, el que ha passat, ha passat per sempre. (Cartier-Bresson, s.d.)

Cartier-Bresson és considerat un dels pares del fotoreportatge. Va fotografiar personalitats com Fidel Castro, Ernesto Guevara o Pablo Picasso, a més de documentar la guerra civil espanyola i la Segona Guerra Mundial.

Després a la Segona Guerra Mundial, apareix una nova corrent del fotoperiodisme, la fotografia humanista. Es tracta d'un fotoreportatge documental, d'estil més poètic, pausat i neutral que el reportatge gràfic vist fins el moment, amb l'objectiu de donar a conèixer la història de les persones. Es buscava tancar les ferides de la guerra apel·lant a la dignitat humana. I ho feien mostrant la part més sentimental de la vida quotidiana de la gent, "sense insistir en la duresa de les condicions, suggerint més que subratllant" (*Sougez, 2007*).

La fotografia humanista es donà sobretot a París i Cartier-Bresson va ser un dels fotògrafs més importants d'aquesta corrent. Tot i ser ell el més reconegut, és important destacar que en aquest tipus de fotografia documental van exercir

moltes més dones de l'habitual, com Gisèle Freund, Denise Bellon, Ilse Bing o Yvonne Chevalier, entre moltes altres autores.

2.1.1. La fotografia als diaris

Des de la invenció de la fotografia (1839) fins a la seva reproducció en diaris (1880) van passar gairebé quaranta anys. Aquest llarg interval de temps va ser degut a una falta de tècniques per imprimir el positiu d'una foto en un paper juntament amb text.

Durant les primeres dècades del segle XIX ho feien a partir de la litografia: impressió d'una il·lustració a través de plaques metàl·liques amb relleu. Aquesta tècnica, però, no sol·lucionava gran cosa, ja que tan sols s'imprimien les parts fosques i la foto quedava en blanc i negre, i en una foto hi ha una escala de grisos, no només el blanc i el negre.

Llavors l'autor Yves Meisenbach va desenvolupar la trama, que consisteix en transferir la imatge al paper imprès mitjançant punts de diferents mides i densitats, que reproduïen l'escala de grisos. Als llocs més foscos de la imatge, s'imprimien punts més grans i més junts. Aquest mètode s'anomena fototipografia, i va suposar una millora de la qualitat de les fotografies impreses en premsa.

El primer diari espanyol que va incorporar una fotografia en el seu imprès va ser l'ABC l'any 1905, en la seva secció de *Crònica il·lustrada*. Com que el procés d'impressió era molt lent, les fotografies que s'hi publicaven no eren d'actualitat, sinó que eren preses una o dues setmanes abans. El 1920 ja es van començar a publicar fotos en la premsa diària.

2.1.2. El fotoperiodisme a Espanya

A Barcelona, el primer diari en publicar fotografies en les pàgines interiors va ser *Dia Gráfico* (1913-1939), un dels principals diaris de la ciutat. Un dels fotoperiodistes que va treballar per la publicació va ser Agustí Centelles, qui va fotografiar el front català de la Guerra Civil (*Història del periodisme a Catalunya*, vol.II, 2016).

Des del 1920, *La Vanguardia* va ser el primer diari a Espanya. A l'inici de la Guerra Civil, juliol del 1936, *La Vanguardia* va ser encautada i es va convertir en el mitjà d'expressió de la Generalitat de Catalunya. Més endavant, al 1938, ho fou del Govern de la República. En acabar la guerra, el diari va tornar a les mans de la família Godó, però Franco va ordenar un canvi de nom. Des del 1939 fins al 1978 passaria a anomenar-se *La Vanguardia Española*. La publicació sempre ha estat un dels principals diaris de la ciutat de Barcelona. Des del 1959 fins al 1969 va tenir la mateixa difusió que la resta de publicacions juntes, uns 220.000 exemplars segons dades de l'OJD. (*Història del periodisme a Catalunya*, Vol II, 2016).

En acabar la guerra, el calendari de la premsa espanyola estava marcat pel règim franquista, que obligava als diaris a publicar una fotografia del dictador i una d'ell acompanyat del ministre secretari del partit. Sense aquestes dues fotografies, Franco no aprovava la publicació. (*Història del periodisme a Catalunya*, vol.II, 2016).

Les firmes més conegudes del fotoperiodisme espanyol després de la Guerra Civil van ser els catalans Brangulí, Merletti i Pérez de Rozas. Aquest últim cognom ocupà una posició hegemònica als mitjans de comunicació durant els primers anys de la dictadura, i es convertí en un monopoli des del 1940. Fins al 1949 va tenir l'exclusiva dels retrats de Franco durant les seves visites a territori català. Sota la firma Pérez de Rozas hi havia tota una família: les fotos

eren del pare i quatre dels seus fills, mentre que el treball posterior de laboratori i de gestió de l'arxiu -és a dir, el que no es veu-, el duien a terme les dones. A la família Merletti la dona també quedava relegada a la part privada de l'ofici. *Història del periodisme a Catalunya*, vol.II, 2016).

Els fotoperiodistes que narren els anys de post-guerra i l'inici del franquisme són d'una llarga trajectòria professional. Per aquesta raó, el llenguatge fotogràfic ja està consolidat, no evoluciona. Són les noves revistes que donen pas a joves fotoperiodistes, qui afegeixen una mirada diferent, amb fotografia documental i més artística. Les fotografies d'esports també prenen protagonisme durant el règim. *Mundo Deportivo* és el principal diari esportiu de l'època, i la revista *Vida Deportiva* també va ser cabdal per al fotoperiodisme esportiu.

El 1952 es celebra el Congrés Eucarístic a Barcelona. Aquest esdeveniment va suposar un "canvi generacional" del fotoperiodisme espanyol, afirma Teresa Ferré, experta en fotoperiodisme. Es va crear el diari *PAX*, amb format de setmanari, on s'hi van publicar reportatges acompanyats de dotzenes de fotografies per presentar "l'apoteosi del nacionalcatolicisme amb una estètica moderna" (*Història del periodisme a Catalunya*, vol.II, 2016). En aquesta publicació s'evidencia l'inici d'una evolució tècnica: es comença a experimentar amb picats i contrapicats, amb fotografia aèria i fins i tot amb imatges nocturnes. Pérez de Rosas va ser un dels encarregats de fer les nocturnes.

Des del 1956, la revista *Gaceta Ilustrada*, que combinava informació i entreteniment, va fer possible l'aparició de noves mirades de joves fotoperiodistes com Oriol Maspons, Julio Ubiña, Ramon Masats i Xavier Miserachs. Aquest últim va col·laborar, al igual que Pérez de Rosas, a la revista *Triunfo*, la publicació d'esquerres amb la qual també van col·laborar Colita i Pilar Aymerich.

El 1964 neix *Tele/sXprés*, el primer diari de titularitat privada a Barcelona després de la Guerra Civil. Va esdevenir una publicació important per a les noves generacions dels 60 (*Història del periodisme a Catalunya*, vol.II, 2016). Aquest va ser un moment clau per al fotoperiodisme. Per primera vegada a Espanya, va començar a exercir una dona com a fotoperiodista. Joana Biarnés, tot i publicar per primera vegada l'any 1954 a *Mundo Deportivo*, va començar a treballar amb contracte fix l'any 1963 per a *Pueblo*, el diari franquista més influent de l'època.

Isabel Steva (Colita), va començar un any després, el 1964, a col·laborar amb *Gaceta Ilustrada* i *Tele/eXpress*. Més endavant ho va fer amb *Fotogramas*, *Triunfo* o *La Calle*. La següent dona que apareix al món del fotoperiodisme és Pilar Aymerich, que comença a partir del 1968 fent retrats per revistes com *Serra d'Or*, *Triunfo* i *Destino* i més endavant va fotografiar les revoltes socials de la transició i els primers anys de democràcia, així com l'inici del moviment feminista a la ciutat de Barcelona. A continuació, com a quarta pionera trobem a l'Anna Turbau, que va estar col·laborant amb *Interviú* i es va convertir en la seva corresponsal a Galícia, on hi va estar treballant durant cinc anys, fotografiant les cultures populars, els moviments socials i a les dones treballadores de l'època. El seu arxiu és un important document històric per a la comunitat.

A partir de la Transició (1975-1977) el fotoperiodisme perd l'espontaneïtat que l'havia caracteritzat durant les etapes anteriors, sobretot la Guerra Civil. Així ho explica Antonio Pantoja Chaves:

Caen en la repetición de modelos fotográficos, en los que se manifiesta una cierta teatralización de las escenas y que da como resultado una fotografía fabricada conforme a las exigencias de la prensa actual y los intereses de los grupos empresariales. En definitiva, una fotografía que obedece más a un guión organizado que al ímpetu y la ilusión por la que

apostaron toda una generación activa de reporteros gráficos. (Pantoja Chaves, 2007)

Pel que fa al moviment feminista, a Espanya es va trobar amb un problema de divulgació. Durant la dictadura per motius evidents, ja que era un règim masclista en tots els sentits, la dona no tenia cabuda a l'espai públic. L'any 1968 apareix *Diario Femenino*, una publicació a nivell nacional adreçada a un públic, com bé indica el seu nom, femení. Es va convertir, però, en una plataforma publicitària per a dones i s'apropava sovint a la premsa rosa. El 1972 es va dividir el contingut de la publicació en una secció d'informació general i una altra d'informació dirigida a la dona. Al cap d'uns anys, la versió femenina va desaparèixer, i es va acabar consolidant com una de les publicacions d'esquerres més influents de la Transició: *Mundo Diario*.

Les feministes seguien tenint grans dificultats per difondre les seves idees després de la mort de Franco, ja que la premsa seguia mediatitzada per la censura del règim franquista. A més, tots els mitjans eren dirigits i controlats per homes, la qual cosa no afavoria a l'hora de visibilitzar els temes que preocupaven o afectaven a les dones. Aquestes eren ignorades i sovint es manipulaven els seus missatges, tal i com explica Mª Ángeles Larumbe Gorraitz (2001). De la mateixa manera, les periodistes tampoc ho tenien fàcil per a la divulgació de l'ideari feminista.

La primera revista d'àmbit nacional amb perspectiva de gènere és *Vindicación feminista*. Dirigida per Carmen Alcalde i Lúdia Falcón, va ser una publicació clau per promoure el moviment feminista durant la Transició, donant veu a les dones i als problemes (penals, quotidians, laborals...) als que estaven sotmeses. Va començar el 1976, després de la mort de Franco, i es va publicar fins al 1979. Tant Pilar Aymerich com Colita en van ser col·laboradores.

En el panorama actual trobem la revista *YO DONA*. Nascuda l'any 2005 “amb el propòsit de ser una publicació al servei de la dona real del segle XXI” i “disposada a ocupar el seu lloc en la societat i a lluitar pels drets de la dona en tots els països”, tal i com s'explica a la seva web. Actualment, però, s'allunya de la informació amb perspectiva de gènere i del missatge feminista. Les seves principals seccions són 'moda', 'bellesa', 'horòscop', '*lifestyle*' i 'blog Letizia'. D'aquesta manera, amb articles titulats “Letizia apuesta por el vestido más vendido de Massimo Dutti para la misa de Pascua”, “Cómo no tenerle miedo a las pesas sin llegar a parecer una superheroína” o “Así es el tratamiento para perderle el miedo al bikini”, el servei que donen s'apropa més a la premsa sensacionalista i a promoure el consumisme que a cobrir les necessitats i les preocupacions reals de totes les dones.

Una revista que sí que practica un periodisme amb perspectiva de gènere és *Píkara*. Nascuda el 2010, *Píkara* és un projecte de compromís social que tracta tot tipus de temes -socials, polítics, culturals...- amb una mirada feminista i crítica. S'encarreguen de visibilitzar problemes oblidats per la resta de mitjans, i per tant, contrarestar el poder dels mitjans hegemònics.

Per la seva banda, *El País* va obrir el maig del 2018 una corresponsalia de gènere, a càrrec de la periodista Pilar Álvarez, amb l'objectiu de millorar les informacions que tracten temes relacionats amb la dona i la igualtat de gènere. Tal i com s'explica a la notícia *EL PAÍS crea una corresponsalía de género*, l'important és entendre que “no és tracta sols d'escriure més històries sobre dones, sinó incloure més dones a les històries”.

2.2. L'Espanya de la dictadura i la Transició

Durant gran part del segle XX (1939-1975), Espanya viu sota les ordres d'una dictadura imposada l'any 1939 quan el General Franco guanya la Guerra Civil. Aquests gairebé 40 anys de règim franquista van comportar la supressió dels drets i les llibertats democràtiques, i a Catalunya, a més, una forta repressió de la cultura catalana. Amb Franco al poder, la llengua del país seria només una: la castellana. Els partits polítics van ser prohibits i tot aquell amb un pensament contrari al règim era perseguit i fins i tot afusellat, com és el cas del president Lluís Companys l'any 1940.

Espanya estava endarrerida no només a nivell polític, sinó en tots els aspectes: a nivell social, industrial, etc. El periodisme també es va veure repercutit per la dictadura, ja que es van abolir tots aquells mitjans de comunicació que no formessin part del règim. La premsa del bàndol franquista ja era utilitzada durant la Guerra Civil per fer propaganda. Tenia un missatge clar i únic: exaltar les actuacions de l'exèrcit i consagrar un Estat únic totalitari, amb la integració indiscutible de la religió a la vida quotidiana dels ciutadans espanyols. Un cop acabada la guerra, Franco decideix mantenir la *Ley de Prensa* del 1938. Aquesta llei neix amb la finalitat de crear un sistema informatiu lligat a l'Estat, i mantenir el periodisme al servei del règim. En el seu preàmbul s'escriu:

Es hoy cuando auténtica y solemnemente puede declararse la libertad de la Prensa. Libertad integrada por derechos y deberes que ya nunca podrá desembocar en aquel libertinaje democrático, por virtud del cual pudo discutirse a la Patria y al Estado, atentar contra ellos y proclamar el derecho a la mentira, a la insidia y la difamación como sistema metódico de destrucción de España. (BOE, 24 Abril 1938)

Un any després de la guerra, amb Franco ja establert com a mandatari de l'Estat, va néixer la *Prensa del Movimiento*, un grup periodístic liderat pel partit únic *Falange Española Tradicionalista de las JONS* que es va fer amb el control

de tots els mitjans de comunicació, entre ells més de 40 diaris. El *Movimiento*, per tant, va ser un monopoli informatiu.

Els mitjans van quedar sotmesos a la censura prèvia de la Llei de Premsa del 1938, on el periodista quedava definit com a “apóstol del pensamiento y de la fe de la Nación” (BOE, 24 Abril 1938). A més, per poder treballar, els periodistes havien d'estar registrats al *Registro Oficial de Periodistas*. I no tots eren acceptats: de 4.000 sol·licitants, tan sols se'n van admetre 1.800 (De Diego González, 2016).

Els ciutadans espanyols van passar a viure una sola realitat, ja que les fonts d'informació provenien des d'un únic emissor: el franquista. La transparència i independència dels mitjans de comunicació mai van ser un dret fonamental a ulls del dictador. Les llibertats d'opinió i d'expressió, imprescindibles per exercir de periodista, van ser eliminades. D'aquesta manera, la censura del règim franquista impedia als periodistes i fotoperiodistes publicar els reportatges que fossin mínimament crítics amb el poder establert.

A finals dels anys 50, l'Estat espanyol va ser admès a les Nacions Unides, fet que va provocar una necessitat de canvi, de rentat d'imatge de cara a l'exterior. No va ser fins al 1966, però, que va aparèixer la Llei de Premsa i Impremta, coneguda popularment com a Llei Fraga, creada per alleujar la censura prèvia establerta fins al moment. Es comença a obrir un camí de certa tolerància.

Tot i la rebaixa, el dictador va seguir tenint el control a les seves mans, al no deixar clars els límits de llibertat de premsa, i substituint-los per sancions econòmiques posteriors i suspensions de les publicacions crítiques amb el poder establert. En el primer article d'aquesta llei es defensava el dret a la llibertat d'idees en les publicacions impreses. Una manera de quedar bé davant d'una Europa que es trobava en procés de creixement econòmic i liberalització del mercat. En l'article segon, però, aquesta llibertat quedava limitada pel

“respeto a la verdad y a la moral; el acatamiento a la *Ley de principios del Movimiento Nacional* y demás Leyes Fundamentales” (BOE 67, 19 març 1966).

D'aquesta manera, els periodistes no gosaven publicar articles que sortissin gaire dels marges de la dictadura, per por a les represàlies. La Llei Fraga va ser, doncs, un avenç legal que no suposà cap millora notable. Com pintar la façana d'un edifici que està en ruïnes. O com ho va descriure Miguel Delibes(1979): “Abans t'obligaven a escriure el que no senties, ara es conformen amb prohibir-te que escriguis el que sents, alguna cosa hem guanyat”.

Durant els primers anys del franquisme, a Catalunya les dones no exercien com a fotoperiodistes, ja que tota la premsa la controlava el *Movimiento*, liderat pel règim franquista, per imposar les seves idees arreu del territori espanyol. I aquest règim defensava uns valors tradicionals masculistes, fet que va comportar la pèrdua, per a totes les dones, dels drets que havien aconseguit durant la Segona República. El context legal pel que fa al treball estava regit, a partir del 1947, pel *Fuero del trabajo* (1938). A través d'aquest decret, Franco “prohibirá el trabajo nocturno de las mujeres y niños, regularé el trabajo a domicilio i librará a la mujer casada del taller y de la fábrica” (BOE, 10 de març de 1938), fomentant així una discriminació laboral, al imposar uns rols de labors domèstiques a la dona, per tal que els homes poguessin treballar.

El *Fuero del Trabajo*, a més, estava complementat per la *Ley de Contrato de Trabajo* (1944), la qual obligava a la dona a obtenir el consentiment del marit per poder treballar, i fins i tot per poder administrar els seus propis béns i drets jurídics. També a l'hora de cobrar: “Será válido el pago hecho a la mujer casada de la remuneración de su trabajo, si no consta la oposición del marido” (BOE, 24 febrer 1944). A partir d'aquell moment, també es va decretar que les dones havien d'abandonar els seus llocs de treball una vegada casades.

El 1962 s'aprova la *Ley sobre Derechos Políticos, Profesionales y de Trabajo de la Mujer*, on es declaren la igualtat de drets d'homes i dones, la igual remuneració respecte els homes pel mateix treball, i la possibilitat d'accés a treballs que fins el moment les dones tenien vetats. Tanmateix, segueixen sense poder entrar a l'exèrcit (a excepció de les tasques d'infermeria) o desenvolupar qualsevol treball que impliqui l'ús d'armes. Tampoc tenien accés a càrrecs de magistrats, jutges i fiscals. A banda de les millores (amb excepcions), el preàmbul d'aquesta llei reitera que "el matrimonio exige una potestad de dirección que la naturaleza, la religión y la historia atribuyen al marido" (BOE, 24 juliol 1961). Per tant, la dona casada segueix estant subordinada a les decisions del marit.

A la llarga, aquesta falta de drets i reconeixements de les dones va provocar un seguit de mobilitzacions del col·lectiu per lluitar contra aquest model patriarcal que les anul·lava com a persones dependents. A la dècada del 60, es va començar a desenvolupar arreu d'Europa un moviment reivindicatiu feminista. A Catalunya, gràcies a una progressiva liberalització de la censura, també va haver-hi ressò d'aquest auge, tot i que una mica més tard. El 1976, un any després de la mort de Franco, es van celebrar les primeres Jornades Catalanes de la Dona a la ciutat de Barcelona.

Amb la mort de Franco l'any 1975, Juan Carlos I va ser nomenat Rei d'Espanya. Començava la Transició, un complex procés de canvi: de la dictadura a la democràcia. Va ser una etapa marcada per una gran inestabilitat en tots els àmbits (polític, legal, social, etc.), tot i que va minvar la violència. Això sí, la democràcia es va anar introduint com a sistema polític del país a partir de les lleis franquistes. Pel que fa a la censura que caracteritzava la premsa espanyola, l'article segon de la Llei de Premsa i Impremta -el qual limitava la llibertat d'expressió en defensa de la moral-, no es deroga fins l'abril del 1977.

El president del govern designat pel Rei va ser Arias Navarro. Davant un procés de canvi lent, la crispació de la societat es feia notable. A principis del 76 va haver-hi diverses vagues i els sindicats es van enfortir. Al juliol Arias va ser destituït i reemplaçat per Adolfo Suárez, procedent del *Movimiento*. Aquest va impulsar el projecte de Llei per a la Reforma Política.

Finalment, l'any 1977 es van celebrar les primeres eleccions democràtiques a Espanya des de la Segona República, que van revalidar el mandat d'Adolfo Suárez. Unes eleccions que van portar a 21 dones a assolir el càrrec de diputades i 6 el de senadores. Unes xifres ridícules davant els 570 homes que van sortir escollits, però tenint en compte el moment històric, ja era un avenç (Ceberio Belaza, 2007). Vint-i-set dones que, com les pioneres en el fotoperiodisme, van aconseguir escapar del rol domèstic imposat pel règim fins aleshores per fer-se un lloc a la vida pública.

Amb l'aprovació de la Constitució el 6 de desembre del 1978, Espanya va deixar enrere 40 anys de dictadura per entrar definitivament en un sistema de monarquia constitucional, en el qual ens trobem encara avui dia.

3. Antecedents

Obtenir informació sobre les grans pioneres no resulta difícil. Hi ha bastants articles publicats a internet, tot i que la majoria de fotògrafs que apareixen a la web segueixin essent masculins. Però gràcies a l'exposició 'Fotògrafes pioneres a Catalunya', celebrada el 2005 al Palau Robert i comissariada per les fotògrafes Colita i Mary Nash, grans noms femenins de la fotografia van sortir a la llum i es va començar a parlar d'elles i de la seva importància històrica.

La Colita i la Pilar Aymerich ja eren conegudes a la seva època, ja que havien exposat en diversos museus les seves obres, per tant són de fàcil accessibilitat. Informació sobre la Joana Biarnés també és fàcil de trobar, ja que a més de pàgines web que expliquen la seva vida, l'any 2016 es va estrenar un documental que li canviaria la vida: *Una entre tots*. La Joana va passar a ser coneguda i la seva popularitat va créixer com l'escuma. Se n'ha parlat molt d'ella aquests últims anys, i sobretot ara, després de la seva mort el desembre del 2018.

Per tant hi ha molts reportatges i articles que parlen de la seva vida i la seva obra. Però no per això és prescindible en aquest reportatge. A 'Obrint camí: les pioneres catalanes del fotoperiodisme', s'explica la vida i feina de les grans pioneres de l'ofici, i ella és la primera dona que va exercir-lo en territori espanyol. És vital afegir-hi el seu testimoni.

Per altra banda, les primeres tres fotoperiodistes són reconegudes a nivell mediàtic, però no s'han estudiat tant a nivell acadèmic. Anna Turbau no és coneguda aquí a Catalunya, però sí a Galícia, on va cedir el seu arxiu i li van publicar un llibre per reconèixer la seva carrera i la seva gran aportació a la memòria històrica de la comunitat.

Els antecedents que hi ha sobre les fotoperiodistes protagonistes del reportatge i del treball són els següents:

Llibres

- *Juana Biarnés. La primera mujer fotoperiodista de España*, La Fábrica, PhotoBolsillo (2015)
- *L'ull de sis fotògrafes*, Gràfiques Ibèria, S.A. (1998)
- *Fotògrafes pioneres a Catalunya*, Institut Català de les Dones i Generalitat de Catalunya (2005)
- *La meva cançó*, Colita, Saga Editorial (2010)
- Anna Turbau (Galícia 1975-1979), Consello da Cultura Galega (2017)

Articles i reportatges

- Joana Biarnés, la increíble historia de nuestra primera fotoperiodista. Mónica Zas Marcos, eldiario.es (11/04/2016) https://www.eldiario.es/cultura/fenomenos/desconocida-Beatles-Dali-Clint-Eastwood_0_504299690.html
- Pilar Aymerich, fotògrafa del moviment feminista. Maria Chavarria, Directa.cat (03/05/2016) <https://test.directa.cat/node/31484>
- Dones fotoperiodistes en territori d'homes, Revista digital Dones (10/04/2014) <http://www.donesdigital.cat/noticia/922/dones-fotoperiodistes-en-territori-dhomes/>
- Joana Biarnés: “La fotografia és vida i el camí directe a la memòria”, Wayra Ficapal, La Llança (05/04/2018) https://www.elnacional.cat/lallanca/ca/profunditat/joana-biarnes-fotografia_254811_102.html

Exposicions

- *Fotògrafes pioneres a Catalunya*, al Palau Robert del 20 de desembre 2005 al 28 de febrer de 2006. Organitzada per l'Institut Català de les Dones i Generalitat de Catalunya, i comissariada per Colita i Mary Nash.

- Dones que parlen de dones, al Museu d'Història de Catalunya (MCH). S'exposaren fotografies de la Pilar Aymerich de la 'Manifestació contra la violació i maltractament envers les dones' del 1977.
- Dones: ficcions i realitats, exposició al MHC per mostrar l'evolució de la representació femenina als mitjans de comunicació dels últims cinquanta anys del segle XX. Fotografies de Pilar Aymerich. Del 3 de març al 28 de maig del 2017

Treballs

- Dr. Francisco José García-Ramos: *Investigación en comunicación audiovisual y estudios de género. Relatos y representaciones de la mujer (126-166)/ Fotoperiodista en la prensa y el cine español en los años 50 y 60: el caso de la fotógrafa Juana Biarnés*. Universidad Complutense de Madrid (2017)
- Mónica Carabias Álvaro, Francisco José García Ramos: *Los ojos visibles de Juana Biarnés: Historia de un comienzo (1950-1963)*. Universidad Complutense de Madrid (2014)
- Francisco José García Ramos: *El archivo olvidado de Juana Biarnés. Una aproximación para un estudio social de la España franquista a través del reportaje fotográfico: diario Pueblo (1963-1972)*. Universidad Complutense de Madrid (2017)
- Mavi Carrasco Rocamora: *Periodismo en Cataluña, de la dictadura a la democracia: la incorporación de las mujeres a las redacciones de los diarios de información general (1966-1986)*. Universitat Autònoma de Barcelona (2017).

4. Planificació periodística

4.1. Tema i enfocament

Abans de redactar el reportatge, cal determinar els temes que es volen tractar, l'enfocament i les fonts que s'utilitzaran. En aquest cas, es vol transmetre la història de les fotògrafes pioneres escollides (Joana Biarnés, Colita, Pilar Aymerich i Anna Turbau), i com van aportar el seu gra de sorra a la professió i al procés d'evolució d'una societat que es trobava en una dictadura, moment difícil per al desenvolupament tant personal com laboral de les dones. Es comença per un breu apartat de context històric -tant a nivell social i polític com a nivell fotogràfic- per situar al lector i es segueix per una part biogràfica de les protagonistes, per a donar-les a conèixer i entendre la seva vida i obra. A continuació, s'explica la seva situació i com van treballar i es van desenvolupar en el món de la fotografia. Per últim, es fa una comparació de la situació d'aleshores amb la d'avui en dia, i s'analitza l'evolució de la professió.

4.2. Les fonts

Les fonts personals

- Fonts expertes: Teresa Ferré, Sílvia Omedes, Carme Huerta
- Fonts testimonials principals*: Jordi Rovira, Pilar Aymerich i Anna Turbau
- Altres fonts testimonials: Sandra Balsells, Roser Vilallonga, Ana Jiménez i David Aiob

*Malgrat haver contactat amb Colita diverses vegades al llarg del curs, no ha estat possible concertar una entrevista amb la fotoperiodista.

Fonts documentals

Les fonts documentals són varies, des d'articles i reportatges de mitjans digitals, passant per llibres i entrevistes que els han fet a les fotògrafes, com *TVE* a Colita, o *El Mundo* a Joana Biarnés; fins a documentals de les seves

vides, com *Una entre tots*, de Jordi Rovira i Òscar Moreno. Aquest documental ha estat imprescindible per conèixer millor a la Joana. També s'han utilitzat llibres de text sobre les fotògrafes i llibres d'història de la fotografia. Per últim, articles d'opinió de diferents periodistes sobre les fotògrafes i les seves obres, per veure altres punts de vista.

Les imatges utilitzades per il·lustrar el reportatge han estat cedides per les pròpies fotògrafes Pilar Aymerich i Anna Turbau, i per *Photographic Social Vision* en el cas de la Joana Biarnés. Colita no ha cedit fotografies per aquest treball.

4.3. Entrevistes

Jordi Rovira (Mataró, 1970), periodista i codirector del documental *Una entre tots*. Actualment també és director de la revista *Capçalera*. Explica com va ser la vida de la Joana, algunes anècdotes de la seva carrera com a fotoperiodista, quina personalitat la caracteritzava, com la va descobrir i com van ser els últims anys de la seva vida, plens d'il·lusions.

Sandra Balsells (Barcelona, 1966), fotoperiodista llicenciada per la Universitat Autònoma de Barcelona el 1989. Seguidament es trasllada a Londres per començar la carrera de fotoperiodisme, i es consolida com a freelance. En esclatar la guerra de Croàcia, col·labora amb el diari britànic *The Times*. Gran part de la seva trajectòria professional es centra en la zona dels Balcans. També ha fotografiat diversos conflictes arreu del món. L'any 2006 rep el Premio Ortega y Gasset a la 'Mejor Labor Informativa' pels seus reportatges de la guerra i postguerra de l'antiga Iugoslàvia. Actualment és professora a la universitat Ramon Llull. Parla de Colita, Aymerich i Biarnés, de com la seva feina ha estat vital per al desenvolupament de noves fotoperiodistes, i de la situació actual de l'ofici.

Pilar Aymerich (Barcelona, 1943), fotoperiodista des dels 70 fins a dia d'avui. Es llicencia a Londres i torna a Barcelona per desenvolupar la seva carrera professional. Als 25 anys ja publica habitualment en diverses revistes d'esquerres, com *Serra d'Or*, *Destino* i *Triunfo*. Al llarg de la seva carrera ha fet més de 30 exposicions i ha publicat fins a 26 llibres. També ha rebut premis de categoria, com la Creu de Sant Jordi (2005) i el Premi de Comunicació no Sexista (2013). Sempre ha format part del moviment feminista i ha fotografiat les manifestacions de l'últim terç del segle XX. Explica com va entrar al món de la fotografia, com ha estat la seva carrera professional, les anècdotes, les desigualtats entre homes i dones en l'època de la Transició i què és el que fa actualment.

Teresa Ferré (Amposta, 1974). És professora associada d'història del periodisme a la UAB i la URV, i forma part de l'Observatori de la Vida Quotidiana. La seva recerca, en el marc de "La imatge Velada", es centra en recuperar el llegat del fotoperiodisme català del període 1900-1939. També fa crítica teatral per a *La Butxaca*, www.recomana.cat i el blog *Notes d'Escena*. Analitza l'evolució del paper de la dona en el món de la fotografia i a la societat en general, així com la situació actual del fotoperiodisme.

Carme Huerta (Empordà), historiadora de l'art i docent. Utilitza la fotografia "com una eina al servei dels aprenentatges". Realitza xerrades de fotografia amb perspectiva de gènere. Fa una valoració del treball fotogràfic de les tres pioneres, tant a nivell històric com creatiu.

Roser Vilallonga (Barcelona, 1960). Fotoperiodista de *La Vanguardia* que comença el 1992. Actualment ja no treballa per al diari. Explica la seva experiència en el camp del fotoperiodisme, les crisis que ha patit la professió i en quin punt es troba avui en dia.

Ana Jiménez (Barcelona). Llicenciada en belles arts. És fotoperiodista de *La Vanguardia* des del 1992. Es tracta d'una de les poques fotoperiodistes que queden en plantilla actualment a Barcelona. És també una de les impulsores de la carta oberta 'O qualitat o res'. Analitza la situació actual de la professió i explica la seva experiència laboral.

David Aiob (Barcelona, 1967), fotògraf freelance. Ha estat treballant a *La Vanguardia* durant 28 anys, on va ocupar la posició de redactor cap de la secció de fotografia. També ha publicat en revistes com *TIME* o *Paris-Match*. Per altra banda, ha rebut un premi *World Press Photo* pel curt *Calcio Storico*. Corrobora la presència de masclisme que encara hi ha en el món del fotoperiodisme avui en dia.

Anna Turbau (Barcelona, 1949) és la quarta pionera del fotoperiodisme català. Comença a la dècada dels 70, després de la Pilar Aymerich, i el seu treball es centra sobretot a Galícia, on hi va estar fotografiant la població gitana, les dones i la cultura popular durant cinc anys, fins al 1979. Explica la seva etapa com a fotoperiodista, el seu treball i les seves experiències -tant positives com negatives-.

Sílvia Omedes (Barcelona, 1971). Llicenciada en belles arts per la *New School for Social Research de Nueva York*. És gestora cultural, professora de fotografia documental i editora. També és directora de *Photographic Social Vision* des de la seva fundació ara fa 18 anys. *Photographic Social Vision* és una entitat sense ànim de lucre creada per divulgar els treballs de fotografia documental i fotoperiodisme i potenciar-ne el seu valor social, així com vetllar per la inclusió social a través de la fotografia. *Photographic Social Vision* porta actualment l'arxiu de la Joana Biarnés. Explica l'experiència de la Joana al llarg de la seva carrera professional.

5. Publicació del reportatge

Un cop acabat el reportatge, l'objectiu és fer-lo arribar a la gent. Per això, s'ha de determinar un públic objectiu i realitzar un estudi de mercat i d'audiència.

El públic objectiu no és només aquella gent apassionada a la fotografia, que també, sinó tothom qui vulgui conèixer en profunditat la història de la fotografia i l'ofici del fotoperiodisme a Catalunya i Espanya. Aquest reportatge pot anar destinat a tots aquells joves interessats en la fotografia, que vulguin començar una carrera professional com a fotògrafs i estiguin buscant referents. La Joana, per exemple, es va convertir en poc temps en un referent per als joves, segons explica Jordi Rovira.

El públic objectiu no es limita a un lector únicament jove, sinó que també engloba totes aquelles persones amb una certa curiositat per la fotografia del país, i sobretot de l'època del tardofranquisme i la Transició, amb ganes d'entendre una mica millor què hi ha darrere d'aquesta disciplina. A més, és un reportatge interessant a nivell de consciència social, ja que es desmunten tabús sobre el paper de les dones en el món de la fotografia i s'expliquen anècdotes d'una societat diferent a la que vivim avui.

Els diaris o revistes on es podria publicar el reportatge són els següents*:

Eldiario.es

Es tracta d'un diari digital espanyol fundat el 2012 per un grup de periodistes que, sota el lema 'Periodismo a pesar de todo', informen de l'actualitat nacional i internacional amb independència i transparència. Segons les dades de l'OJD del 2018, eldiario.es ha acabat l'any amb 13.408.544 lectors durant el mes de desembre, 5 milions més que els que va tenir el primer mes del mateix any. És una dada interessant, ja que són molts lectors mensuals, i sembla que va a l'alça. Per tant, el reportatge podria arribar a un públic molt ampli.

És un diari digital molt complet, té moltíssimes seccions, articles d'opinió, edicions locals i també revistes publicades. A nivell visual l'espai està ben organitzat. L'únic problema és que hi ha fins a quatre baners de publicitat en una sola pàgina.

Tornant als aspectes positius, el diari compta amb una secció de cultura molt completa, i dins d'aquesta hi ha seccions més específiques -com llibres, cinema, música, art i feminisme-, on es poden trobar articles i reportatges interessants. A més, es tracta d'un diari compromès amb la societat i amb la seva funció de servei públic, garantint una informació rigorosa i de qualitat.

Magazine, de La Vanguardia

El *Magazine* es presenta com a segona opció perquè *La Vanguardia* és el diari amb més difusió a Catalunya i el tercer diari més llegit a Espanya, amb una mitjana de 611.000 lectors al dia. A més, sembla que aquesta tendència va a l'alça, així ho explica una notícia del Grup Godó el juny del 2018: "*La Vanguardia* es situa com el diari que més lectors guanya a Espanya", on s'afegeix que en l'últim any s'ha guanyat un 11% més d'audiència.

El seu suplement del diumenge, el *Magazine*, té un total de 532.000 lectors setmanals i es manté com el tercer dominical més llegit a territori espanyol i el primer a Catalunya. Els reportatges del *Magazine* solen ser de temàtica cultural, tot i que també hi entra sovint la ciència, la natura, l'arqueologia...

És més adient publicar-ho al *Magazine* que al propi diari, ja que aquest té entre 50 i 70 pàgines i no tothom se'l llegeix tot detalladament: o van a la secció que els interessa o només es llegeixen els titulars per sobre. En canvi, els que llegeixen el *Magazine* ho fan perquè ja saben què es trobaran, saben que hi haurà alguna història interessant, personatges per conèixer, activitats per fer...i sobretot un espai per a una lectura detallada i pausada. Per tant, estaran més interessats a llegir el reportatge que no pas una persona que se'l trobi dins del diari, enmig de tantes notícies del dia a dia.

A més, el *Magazine* és una publicació molt visual, amb un disseny atractiu i té versió en digital i en paper. El mateix Grup Godó ho descriu així: “Una propuesta fresca que busca el contrapunto con la información diaria de actualidad. Un momento de evasión, de calidad”.

Per altra banda, és probable que els lectors del Magazine siguin aficionats de la fotografia o estiguin interessats en ella, ja que des de l'any 2015 hi ha un concurs anual de fotografia on poden participar tots aquells que no siguin professionals del sector. Per tant, és un tema amb bastant potencial per publicar en aquest dominical.

XL Semanal, d'El Periódico

XL Semanal és el dominical del diari *El Periódico*. Forma part del top 3 a Espanya i a Catalunya manté la segona posició amb 183.000 lectors setmanals.

És també una bona opció, ja que a part d'arribar a un públic molt ampli i ser un dominical conegut, té un apartat a la web anomenat 'conèixer' on pots trobar tots els reportatges classificats per temes (cultura, història, art, ciència, natura, política...). El present reportatge aniria a la secció d'història, tot i que també podria estar dins d'art o cultura. Hi ha més de 60 pàgines d'articles i reportatges a l'apartat de fotografia, però no n'hi ha cap relacionat amb les primeres fotoperiodistes, per tant seria interessant afegir-hi aquest reportatge. Tot i així, a la pàgina web d'*XL Semanal*, al igual que eldiario.es, hi ha més publicitat que a la de *Magazine*, i això pot despistar o molestar al lector, perquè a més està situada en cadascun dels marges de la pàgina.

*Totes les dades de les xifres de lectors són extretes de l'OJD el 2018

6. Tornar a obrir el camí

Com en totes les professions en general, emmarcades en el sistema patriarcal, les dones encara han de lluitar per assolir unes condicions igualitàries. Les primeres fotoperiodistes a nivell espanyol, que van aparèixer als anys 60 i 70, ho van viure en el seu moment. Llavors Espanya es trobava en l'etapa final del franquisme, i en un procés de transició cap a la democràcia. En aquell terreny dominat pels homes, les quatre protagonistes del reportatge es van obrir camí tot i els obstacles que es van trobar pel fet de ser dona. No només van complir el seu somni, sinó que es van convertir en els referents d'aquelles dones amb el mateix somni. El d'explicar els fets que succeïen, de documentar visualment la història a través de la seva mirada, de la seva càmera.

Actualment, el fotoperiodisme és un ofici que està perdent valor, degut a la crisi dels mitjans de comunicació. Els diaris no només han patit la crisi econòmica d'aquesta última dècada, sinó que a més s'hi ha sumat una mala adaptació al món digital i un augment de les fotografies que circulen en massa per internet, de fàcil accés per a tothom.

En un context de precarietat laboral els primeres que cauen, com expliquen Ana Jiménez i Roser Vilallonga, són els fotoperiodistes, i en especial les dones. Cada vegada queden menys dones fotoperiodistes als diaris, i no és només degut als acomiadaments. Hi ha dones que marxen per voluntat pròpia, a causa de la precarització de l'ofici, però també cansades de les discriminacions que reben per part d'alguns directius i companys. I és què, tal i com diu en David Airob, és difícil aconseguir la igualtat "si el que té les coses clares està al tercer o quart esgló". Per tant, cal prendre consciència del problema, i replantejar-se el funcionament de les jerarquies.

Vista la mínima presència de dones en el món del fotoperiodisme i la creixent pèrdua de contractes fixos en els diaris, sembla molt difícil arribar a assolir la paritat. Però no tot és negatiu.

El 2017 es va crear *Women Photograph*, una iniciativa per donar veu a les dones fotoperiodistes d'arreu del món -incloent a persones trans, queer i no binàries-. A la seva web ofereixen difusió de fotògrafes de tots els continents amb informació de contacte, i en la base privada de dades, on poden tenir accés editors o organitzacions interessades, compten amb més de 850 fotògrafes de 99 països diferents. També duen a terme un treball d'investigació i divulgació del total de dones fotoperiodistes que apareixen en els principals mitjans de comunicació, per evidenciar la falta d'igualtat.

Per impulsar a les noves generacions de dones fotoperiodistes *Women Photograph* imparteix tallers, organitza festivals i ofereix beques i programes de mentors amb 22 especialistes de la indústria. La seva missió, segons exposen a la web, és “canviar la composició de gènere de la comunitat de fotoperiodisme i garantir que els principals narradors de la indústria siguin tan diversos com les comunitats que esperen representar”.

Per altra banda, l'última edició del *World Press Photo*, el maig del 2019, va comptar amb un 18'75% més de participació femenina, amb un total de 14 guanyadores. Aquest fet evidencia que hi ha moltes dones a la professió amb talent, i amb ganes de lluitar pels seus drets i perquè el món pugui observar aquell 50% de la realitat que no es té en compte. D'aquesta manera, es podrà oferir una visió global i equitativa de la societat. I es podrà tornar a obrir el camí.

7. Bibliografia i webgrafia

Llibres

- Joana Biarnés. *Disparant amb el cor*. (2017). Art Blume, S.L.
- Colita. (2010). *La meva cançó*. Saga Editorial
- Fotògrafes pioneres a Catalunya*. (2005). Institut Català de les Dones, Generalitat de Catalunya.
- Història del periodisme de Catalunya, Volum II*. (2016). Sàpiens Publicacions.
- Jeffrey, I. (1999). *La Fotografía*. Ediciones Destino S.A.
- L'ull de sis fotògrafes*. (1998) Gràfiques Ibèria, S.A.
- Prats, J. i Trepal, C-A. (2017). *Història*. Editorial Barcanova S.A.
- Souguez, M. L. (2007). *Historia general de la fotografía*. Ediciones Cátedra.

Treballs

- Carabias Álvaro, M. i García Ramos, F J. (2014). *Los ojos visibles de Juana Biarnés: Historia de un comienzo (1950-1963)*. Universidad Complutense de Madrid.
- García-Ramos, F J. (2017). *Relatos y representaciones de la mujer fotoperiodista en la prensa y el cine español en los años 50 y 60: el caso de la fotógrafa Juana Biarnés*. Investigación en comunicación audiovisual y estudios de género (p. 126-166)
- Millán Vázquez de la Torre, Mª Genoveva; Santos Pita, Manuela del Pilar i Pérez Naranjo, Leonor M^a. *Análisis del mercado laboral femenino en España: evolución y factores socioeconómicos determinantes del empleo*. Pap. poblac [online]. 2015, vol.21, n.84 [citado 2019-03-10], pp.197-225. Disponible en: <http://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1405-74252015000200008&lng=es&nrm=iso>. ISSN 2448-7147

Estudis

- Antonio Pantoja Chaves. (2001). *Prensa y Fotografía. Historia del*

fotoperiodismo en España. Recuperat de: <https://journals.openedition.org/argonauta/1346>

Mujeres y hombres en España, INE. Recuperat de http://www.ine.es/daco/daco42/sociales/hombre_mujer.pdf

Informes

Observatori del Treball i Model Productiu. (2016). Evolució de la bretxa salarial de gènere. Recuperat de <https://govern.cat/govern/docs/2019/02/20/11/04/38afe97a-955b-41b5-9150-96b869c85d91.pdf>

Articles acadèmics

Cartier-Bresson, H. (2011). *El instante decisivo*. Recuperat 19 març, 2019, de <http://memoriandofotografia.blogspot.com/2011/08/el-instante-decisivo.html>

De Diego González, A. (2016). La prensa y la dictadura franquista. De la censura al 'Parlamento de papel'. Recuperat de <https://riuma.uma.es/xmlui/bitstream/handle/10630/11297/LeyFragaM%C3%A1laga.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Larumbe Gorraitz, M. A. (2001). Vindicación Feminista: un ideal compartido de información, comunicación y educación de las mujeres. *Anuario de pedagogía*, 3, p. 59-72.

Yanes Mesa, R. Dr. (2005). La complicada evolución de la libertad de prensa en España durante el siglo XX. Apuntes para su estudio. *Espéculo. Revista de estudios literarios (UCM)*. Recuperat de <http://www.ucm.es/info/especulo/numero30/liprensa.html>

DR Escuela. (2018, 26 juny). Conoce a Henri Cartier-Bresson, el padre del fotorreportaje. Recuperat 1 març, 2019, de <https://drescuela.com/henri-cartier-bresson/>

Articles periodístics

Amigó, M. (2016, 7 abril). Fotoperiodisme: una feina d'homes? Recuperat 5

- desembre, 2018, de <https://www.fetasantfeliu.cat/noticia/82297/fotoperiodisme-una-feina-dhomes>
- Cabré, T. (2013, 30 maig). La Vanguardia. Las mil caras de Pilar Aymerich. 29 d'octubre 2006. Recuperat 25 gener, 2019, de <http://www.tatecabre.com/?p=1699>
- Chavarria, M. (2016, 3 maig). Pilar Aymerich, fotògrafa del moviment feminista. Recuperat 12 febrer, 2019, de <https://test.directa.cat/node/31484>
- Cia, B. (2014, 7 novembres). Colita renuncia al premio Nacional de Fotografía por la política del Gobierno. Recuperat 15 febrer, 2019, de https://elpais.com/cultura/2014/11/07/actualidad/1415355782_121507.html
- Condés, O. (2018, 11 juny). “El problema es que la calidad ha dejado de importar”, Ana Jiménez, fotoperiodista y promotora de la carta contra la precariedad [Publicació en un blog]. Recuperat 4 març, 2019, de <https://www.xatakafoto.com/entrevistas/problema-que-calidad-ha-dejado-importar-ana-jimenez-fotoperiodista-promotora-carta-precariedad>
- Delibes, M. (1979, 11 març). La prensa española en los años 40. ABC, p. 3. Recuperat de <http://hemeroteca.abc.es/nav/Navigate.exe/hemeroteca/madrid/abc/1979/03/11/003.html>
- El País. (2018, 12 maig). EL PAÍS crea una corresponsalía de género. Recuperat 24 maig, 2019, de https://elpais.com/politica/2018/05/11/actualidad/1526063643_313967.html
- Ferré, T. (2016, 8 abril). Deu minuts més, si us plau, per a Joana Biarnés. Recuperat 26 novembre, 2018, de <https://www.media.cat/2016/04/08/deu-minuts-mes-us-plau-joana-biarnes/>
- Ficapal, W. (2018, 4 abril). Joana Biarnés: “La fotografia és vida i el camí directe a la memòria”. Recuperat 8 desembre, 2018, de https://www.elnacional.cat/lallanca/ca/profunditat/joana-biarnes-fotografia_254811_102.html
- García, B. (2016, 8 abril). Joana Biarnés, la primera fotoperiodista española. Recuperat 8 desembre, 2018, de https://www.elconfidencial.com/cultura/2016-04-08/joana-biarnes-la-primera-fotoperiodista-espanola-pol_1179910/

- Gràffica. (2013, 21 gener). ¿Quién diseñó la primera cámara digital de la historia? Recuperat 14 gener, 2019, de <https://graffica.info/primera-camara-digital/>
- Grupo Godó. (2018, 28 juny). La Vanguardia se sitúa como el diario que más lectores gana en España. Recuperat 5 desembre, 2018, de <http://www.grupogodo.com/lavanguardia-se-situa-como-el-diario-que-mas-lectores-gana-en-espana/>
- Joana Biarnés, enfrentó el machismo para convertirse en la primera fotoperiodista española [Publicació en un blog]. (2018, 14 gener). Recuperat 8 desembre, 2018, de <https://fotografonofotografo.com/2018/01/13/joana-biarnes-enfrento-el-machismo-para-convertirse-en-la-primera-fotoperiodista-espanola/>
- Juana Biarnés, la primera fotoperiodista de España [Publicació en un blog]. (2015, 5 maig). Recuperat 12 febrer, 2019, de <https://graffica.info/juana-biarnes-primera-fotoperiodista/>
- Marín, L. (2014, 6 octubre). "Ser mujer y fotoperiodista en aquella época era como subirse a un trapecio sin red". Recuperat 12 febrer, 2019, de <https://www.elperiodico.com/es/terrassa/20141006/joana-biarnes-ser-mujer-y-fotoperiodista-en-aquella-epoca-era-como-subirse-a-un-trapecio-sin-red-3576977>
- Puig i Sedano, X. (2018, 29 maig). Els fotoperiodistes posen el crit al cel. Recuperat 4 març, 2019, de <https://www.eltemps.cat/article/4273/els-fotoperiodistes-posen-el-crit-al-cel>
- Román, M. (2018, 21 desembre). Muere Juana Biarnés, la 'fotógrafo de Raphael' y la primera fotoperiodista española. Recuperat 22 desembre, 2018, de <https://www.libertaddigital.com/cultura/2018-12-21/muere-juana-biarnes-la-fotografo-de-raphael-y-la-primera-fotoperiodista-espanola-1276630237/>
- Simón, P. (2017, 4 desembre). Joana Biarnés, la primera fotoperiodista

española: "Por ser mujer fotógrafa me llamaban puta". Recuperat 8 desembre, 2018, de <https://www.elmundo.es/papel/historias/2017/12/04/5a2173e1e2704e1b7f8b468a.html>

Uribarri, R. (2019, 2 gener). Joana Biarnés: la fotoperiodista que se adelantó a su tiempo. Recuperat 12 febrer, 2019, de <https://ctxt.es/es/20190102/Culturas/23711/Joana-Biarn%C3%A9s-primera-reportera-grafica-esp%C3%B1ola-Ricardo-Uribarri.htm>

Zas Marcos, M. (2016, 11 abril). Joana Biarnés, la increíble historia de nuestra primera fotoperiodista. Recuperat 12 febrer, 2019, de https://www.eldiario.es/cultura/fenomenos/desconocida-Beatles-Dali-Clint-Eastwood_0_504299690.html

Legislació

Fuero del Trabajo, Boletín Oficial del Estado, 505 § 6179 (1938, 10 març)

Ley de Contrato de Trabajo, Boletín Oficial del Estado 55/1944 § 1627 a 1634(1944, 24 febrer)

Ley de Prensa e Imprenta, Boletín Oficial del Estado. 550 § 6938 (1938, 24 abril)

Ley 14/1966, de 18 de marzo, de Prensa e Imprenta, Boletín Oficial del Estado, 67 § 4 (1966)

Ley 56/1961, de 22 de julio, sobre derechos políticos profesionales y de trabajo de la mujer, Boletín Oficial del Estado, 175 § 11004 a 11005 (1961)

Material audiovisual

Atención obras - Entrevista completa con la fotógrafa Colita [Arxiu de vídeo].

(2015, 19 juny). Recuperat 16 gener, 2019, de <http://www.rtve.es/alacarta/videos/atencion-obras/atencion-obras-pgm98-entrevista-220615/3180519/>

Photolari. (2019, 7 març). "Tenemos que demostrar 10 veces más que los hombres" Las fotografías hablan [Arxiu de vídeo]. Recuperat 18 març, 2019, de <https://www.youtube.com/watch?v=EJ4hEPCHVa8>

TV3. (2016, 10 maig). Joana Biarnés, una entre tots [Arxiu de vídeo]. Recuperat

21 novembre, 2018, de <https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/sense-ficcio/joana-biarnes-una-entre-tots/video/5599927/>

Altres documents

Belda García, L M; Maíllo Belda, J E i Prieto Ampudia, J M. (2006) *Periodismo social: el compromiso de la información*. Llibre d'estil Servimedia. (p. 171-173)

EduCaixa. (s.d.). Historia del fotoperiodismo. Recuperat de

https://www.educaixa.com/microsites/Fotopress/Historia_fotoperiodismo/

O qualitat o res. (2018). Col·legi de Periodistes de Catalunya. Recuperat 4 març

2019 de <https://www.report.cat/fotoperiodisme-qualitat-cat/>

Cartier-Bresson, H. (s.d.). El momento decisivo. Recuperat de

<https://fotojornalismojf.files.wordpress.com/2007/09/el-momento-decisivo.pdf>

8. Annexos

Entrevista 1, a Jordi Rovira

Sobre la Joana Biarnés:

Ella era una noia que va trobar-se que anava contracorrent. No li podien demanar a una noia de 20 i pocs anys, que s'estava obrint camí, que era difícil trobar feina i més sent dona, ella s'ha trobat després que era la primera... algunes feministes esperen un discurs de la Joana, ella es va obrir camí amb fets.

Els fotògrafs del *Pueblo* deien que ella marcava distàncies, i si algú li deia algo de "tu que haces aquí?" li fotia un moc...perquè geni en tenia. "Que hago? pues yo trabajar como tu, no? "

Ella vestia femenina i era conscient que es va posar en un món d'homes. A ella no li facis dir certes coses, ella va fer això i es va obrir camí sense la necessitat de crear un discurs (feminista). És que clar, la gent s'oblida de que estaven en una dictadura, les dones feien el que feien en aquella època i ella era una noia molt jove. Ella va lluitar per fer la feina que volia, el seu somni. No va dir: "ara noies del món..." perquè no era la seva voluntat. Algunes feministes diuen "hem trobat a faltar un discurs feminista al documental" i jo els responia "doncs no el busquis perquè no hi és".

I amb el temps, mirant enrere deia "ostres que orgullosa que estic d'haver fet això", i que moltes dones fotògrafes venen i diuen gràcies Joana perquè ens va obrir el camí.

Ella no era la cap de l'associació feminista...ella volia ser fotògraf, i el seu pare era una persona moderna per l'època. Ella volia ser telefonista i el seu pare li va dir que allò desapareixeria. Quan va començar amb la fotografia d'esport i va tenir problemes al camp, el seu pare la va avisar, que havia de ser forta.

Ella va fer allò per acontentar el seu pare, sempre pensava amb el seu pare. El seu pare estava molt orgullós d'ella.

Va començar a fer fotos aquí a Barcelona de cine, nens, moda, i esport amb el seu pare els caps de setmana, treballava com una boja però no era fixa en cap diari perquè era molt difícil. Va tenir sort de trobar-se al RRPP de *Pueblo* a Madrid, i poc després el director de *Pueblo* la va trucar per agafar-la. Ell va tenir una vista que no van tenir alguns directors d'aquí. En un diari (franquista però modern) parlar de gent jove i aquesta noia. I ella triomfava.

Guardava tots els secrets. Els famosos confiaven en ella, era una dona propera, de tu a tu, que es guanyava la confiança de tot tipus de personatges. Va ser la fotògrafa de Rafael uns quants anys. En Rafael li explicava tot. Això ja no és ser home o dona, això es que ella els donava una confiança que anava més enllà de ser fotògrafa.

Els diu: ser dona em va portar problemes però també em va obrir portes: famosos que confiaven en ella pel fet de ser dona, o dones que estaven més tranquil·les al tenir una dona darrera la càmera, o llocs on es colava sense saber que era fotògrafa (com als Beatles). Té avantatges i desavantatges. No tot era negatiu.

A *Pueblo* era una persona coneguda, amb admiradors i tot. La Joana era la humilitat en persona. El seu pare li va dir: "No em facis baixar mai el cap". Una frase que la va marcar de per vida. Ho va tenir present sempre. No només com a periodista, sinó a la vida. Per això tenia una ètica professional i personal...

Treballar era la seva manera de reivindicar-se. No parava de treballar. Li va sortir una oportunitat a Madrid d'un diari franquista, amb un director franquista, però que creia amb els periodistes. Els que no eren de la secció política no parlaven de política, feien temes moderns. TV3 els internats de la por: abusos

de la religió a escoles. La Joana també denunciava abusos religiosos. Qui era el maco que en ple franquisme escrivia sobre els abusos de l'Església.

Era super respectuosa. En 5 anys no vam discutir mai amb la Joana. Reies molt amb la Joana, tenia molt d'humor. El Serrat ho diu també, era com una amistat masculina, molt propera i atrevida, però al mateix temps sense perdre la seva feminitat. I marcava, perquè si no marcaves se't menjaven. Es que sinó...estaven en ple franquisme amb un masclisme increïble. Era això o te n'anaves a casa a cuinar pels nens. A ella li agradava molt estar al carrer.

Va aconseguir el seu somni. I als últims anys va entendre que allò tenia un valor, que havia marcat una època i que tenia un lloc en la història de la fotografia. Li va fer una il·lusió...encara no s'ho creia. Encara li costava entendre que la gent la valorés tant. I la gent jove li donava molta vida.

Seguia fent fotos dintre les seves limitacions, feia el que podia. Ella quan va començar tirava amb *Leica*, amb les càmeres del seu pare. Revelava les fotos a l'estudi del seu pare. Llavors quan va anar a viure a Barcelona va muntar-se el seu propi laboratori per revelar en un armari.

Va anar a revelar les fotos dels Oscar al lavabo d'un famós. Abans es posaven les fotos en un sobre, i a l'aeroport es buscava una persona que anés al lloc i quan arribava hi havia una persona del diari esperant per rebre el sobre.

La Joana va agafar un virus que, juntament amb la falta de defenses i un problema al cor, van acabar amb la seva vida el 20 de desembre del 2018.

La Joana era una persona que sense voler-ho va fer història. Ella va lluitar per complir el seu somni: ser fotògrafa com el seu pare, que era el seu referent. Anava superant obstacles en un context en plena dictadura i masclisme. Va

tenir una vida intensa, super divertida i amb una d'anècdotes que no te les acabes.

Va triomfar amb el restaurant. Es va dedicar mitja vida al seu pare (fotògraf) i mitja a la cuina (la seva mare). De petita ja cuinava. Sa mare sempre feia el mateix però sempre tenia un sabor diferent.

Va triomfar amb les dos coses. Després va arribar la Colita i va fer l'exposició el 2005, i després nosaltres, amb el documental vam anar unint forces i boom! A partir d'allà la seva figura ja va anar sola, entre tots vam fer un equip perquè anés guiada per temes de gestions, premsa, drets d'autor...

Cada foto te una història, de problemes, emocions, dificultats o gent que va conèixer darrere de cada foto. Va començar fent esports i *famoseo*, però no sensacionalisme. Va fer temes socials, molta moda, grups de música...la Joana era molt llançada (quan en teoria havies d'estar cuinant pel marit). ella va fer història a contracorrent, fins al punt que no donava cap valor documental a la seva feina. Ella feia foto de premsa diària. Què és anar a fer una foto al Dalí, el Dominguín, el Miguel Bosé, Santiago Bernabéu. Són fotos que són un tros d'història en un moment en què molt poca gent feia fotos.

Ella els deia: mira'm i pensa tal cosa, jo ho intentaré captar. Sempre troba una paraula amable per sortir ben parada i fer-se amb la confiança i el respecte del personatges a qui fotografiava.

Vam posar el nostre gra de sorra donant-la a conèixer a ella. La Joana ha sigut el nostre regal. Parlem sempre de l'efecte Biarnés, i és que a la que la coneixes quedas atrapat per la seva humanitat. La persona i el personatge. La persona i el treball que ha fet, i la suma...

Entrevista 2, a Sandra Balsells

Jo no he patit diferències salarials respecte els homes. En l'última exposició al Palau Robert, 'Creadors de consciència', de 40 fotògrafs només som 5 dones, jo la més veterana. Les més joves sí que han parlat d'aquests temes.

Com ha evolucionat el paper de la dona en el món de la fotografia?

Si ens remuntem molts anys enrere, jo només et podria parlar per paraules d'unes altres fotògrafes, com el cas de la Joana Biarnés, que malauradament va morir el 19 de desembre. Érem molt amigues i havíem parlat molt d'aquests temes. Ella sí que es va trobar amb grandíssimes dificultats, pensem que es la primera reportera, la primera fotoperiodista, l'intenten fer fora d'un camp de futbol, etc. En aquest sentit, si agafem això com a punt de referència, jo crec que hem millorat molt en això, jo no m'he trobat mai amb això; al contrari jo sempre he dit que per mi el fet de ser dona en les situacions de conflicte al treball, crec que ha sigut un avantatge perquè a una dona se la veu com una persona menys agressiva, menys invasiva...surt l'instint protector dels col·lectius d'homes -siguin periodistes, siguin militars-, i per això a mi ha fet que molta gent m'ajudés.

Quina és la situació actual?

Com dic s'ha millorat molt, però queda molt recorregut per fer. Per exemple aquesta exposició que es diu 'Creadors de consciència' és una grandíssima exposició de fotoperiodisme a Espanya dels darrers anys, i dels 40 fotògrafs només som 5 dones, per tant és evident que queda molt camí per recórrer. A nivell internacional igual...si parles amb la Sílvia Omedes et donarà números precisos. Però si mirem els gran certàmens internacionals, la presència de la dona és mínim, si mirem els guanyadors dels concursos internacionals, com el *Pullitzer*, *World Press Photo*, etc, són mínims i això significa que la dona no ha assolit la posició igualitària que hauria d'assumir, però jo crec que això ha passat en aquesta feina i en tantíssimes feines. Paradoxes: les aules de les

facultats estan plenes de dones (sobretot periodisme, fotografia...) però les que arriben són molt poques, moltes es queden pel camí i hauríem de veure perquè passa això i mirar de resoldre-ho.

Quines càmeres utilitzaven als anys 60 per a la fotografia professional?

Hi havia gent que treballava amb càmeres de mig format: de *Roleys* de 6x6 o 6x4'5 i ho combinaven amb les de 35 mm, normalment anaven amb aquests dos tipus d'equipaments analògics, de pel·lícula. La gent de la meva generació vam començar a nivell d'òptiques amb les òptiques més fidels a l'ull humà, que eren les 50mm, una òptica que avui en dia la gent jove ja no utilitza. Nosaltres ja hem experimentat des de fa casi 20 anys el pas de l'analògic al digital.

Què va suposar el pas de l'analògic al digital?

Un gran patiment, imagino, passa que això els ho hauries de preguntar a elles. Nosaltres hem viscut aquesta deriva cap al digital i no queda un altre que adaptar-te. Jo imagino que és com tots els canvis: al principi has de ser prudent, o inclús et costa, però...en el meu cas ja no vull saber res més de l'analògic. És un procés farragós que a mi m'encantava, però és molt més pràctic el digital, evidentment.

Com és el procés de revelat?

Hi ha una primera fase que és: què fas amb el rodet de cel·luloïde? Moltíssima gent ens ho revelàvem nosaltres, si no ho portes a fer a un laboratori. Aquest primer pas és simplement treure la informació que s'havia enregistrat, és a dir, obtenir el negatiu, (o en el cas de la diapositiva, obtenir la imatge positiva amb 35mm). A partir d'aquí, ve la segona part, que és agafar el fotograma que t'interessa i ampliar-lo i passar-lo a paper. Jo he revelat tota la vida a casa meva. La gent que no en sabia ho podia portar a un laboratori. Però són aquestes dos parts:

En la primera part tu introdueixes a les fosques la teva pel·lícula en un tanc de revelar, dintre introduïes els químics (revelador, bany de turc i fixador) amb els

temps i temperatures que s'indicaven, i un cop havies fet això, ja podies extreure la pel·lícula que ja no impactava a la llum. I a partir d'aquí editaves: miraves els *frames* que t'interessaven, els col·locaves en una ampliadora (un aparell que projecta llum per sobre del negatiu), de manera que queda projectat a baix en positiu, i aquí agafaves el paper fotogràfic sensible a la llum i feies el mateix: els tres banys: revelador bany de turc i fixador. Hi ha molts químics diferents. Hi ha els tres banys que són comuns (revelador, bany de turc i fixador), ara, revelador n'hi ha de molts diferents, per si volies una tonalitat més freda, més càlida...igual que papers, hi ha 50.000 papers però el procés és el mateix.

Que va suposar al llei fraga pels comunicadors de l'època?

Crec que va ser una mesura aperturista, però estem als anys 60, per tant la situació de la dona...Podia ser una mesura aperturista però estem a la societat en la que estem: sota un règim franquista, per sortir del país o obrir-te un compte al banc havies de tenir una autorització del marit...estem parlant d'uns temps on els drets de les dones eren absolutament ridículs, i això afectava lògicament a la professió. Obrir-se camí, com van fer la Colita o la Pilar i la pobre Joana, va ser una heroïcitat. Ens van obrir el camí a nosaltres...jo ja no he tingut dificultats i vaig començar fa més de 25 anys.

Com valores el treball de Joana Biarnés?

Té un mèrit incalculable: primer perquè va tocar moltes tecles: la Joana va fer premsa diària, va fer esport, retrat, celebritats, moda..i va produir molt, té una obra considerable. Jo crec que va ser molt visionària. Quan ella l'any 86 abandona l'ofici té molt mèrit, perquè comença a veure cap a on deriva la fotografia. És una cosa que nosaltres, la meva generació, ja ens ho vam trobar. Quan vaig tornar a Espanya l'any 1993-94 vaig començar a col·laborar amb l'agència més potent de Madrid, agència Cover i començo fent temes d'actualitat política, i poc a poc veig com va derivant cap a premsa rosa, i això a mi també em va fer decidir d'abandonar allò. Però clar, jo ho vaig fer uns anys

després. Per tant la Joana va ser molt valenta i molt intel·ligent (al deixar el fotoperiodisme per la corrent sensacionalista).

Com ha evolucionat aquest sensacionalisme?

Ha evolucionat de forma terrible, només cal veure els continguts dels mitjans de comunicació, sobretot els reportatges dels diumenges, (que de forma clàssica es donaven als dominicals dels diumenges), s'ha apostat per altres temàtiques: de *celebrities*, de tendències...i el que són les grans històries humanes en profunditat no té cabuda. En quant a la premsa diària doncs...moltíssima informació en mans de molt poques agències, grans agències com *AP*, *Reuters* i *EFE*, i hi ha molt poc espai per mirar les diferencials, el que podrien aportar els freelance. Aleshores crec que ens trobem en una situació preocupant, per no parlar de les tarifes que es paguen avui en dia, que són vergonyoses, que és el punt on molta gent ens neguem a publicar en premsa, perquè no té sentit amb les tarifes que t'estan pagant. Fa 25 anys ens pagaven molt més del que es paga avui en dia. Cal buscar alternatives, d'exposicions, venda d'obra, certàmens, beques...aquest sí que és un camp que s'ha obert i on tenim cabuda.

El carrer com a espai de treball preferit de treball de la Joana, perquè?

El carrer és sorprenent, et trobes situacions inesperades, és un territori molt ric i que pot sorprendre molt. No vull dir que les fotos que ella feia a plató de moda o retrat no siguin igualment satisfactòries. Però el carrer a més et permet trepitjar els esdeveniments en primera fila, i això per un periodista és molt gratificant. Tu formes part dels esdeveniments que estàs documentant. i jo crec que en aquest sentit la Joana es trobava molt còmode, perquè era una persona curiosa, inquieta i poder estar a l'epicentre dels fets històrics era molt interessant.

Quina va ser LA foto de la seva carrera?

Ella va perseguir la foto tal com li deia el seu pare i té moltes fotos en majúscules. A mi em seria difícil trobar una sola foto. M'agrada molt la del Dalí amb la model, una d'una model argentina. Té molt bones fotos, però decidir només una és molt difícil.

I Colita?

Amb la Colita ens coneixem des de fa molts anys. Ella va ser la que em va donar la primera pista, sense saber-ho, sobre la Joana Biarnés, quan va fer un llibre i exposició de les dones pioneres. En aquell moment no vaig reparar amb la Joana, però al 2012, quan em començo a interessar per la seva figura, a través d'un article que havia vist al País, la vaig trucar, me'n vaig anar a Madrid a veure un fotògraf que li havia fet un llibre i una exposició sobre fotògrafs i la va conèixer bé... Aleshores em vaig posar en contacte amb la Joana, la vaig convidar a un seminari de fotografia del Barracín del 2013 i va ser el primer gran reconeixement que va tenir la Joana Biarnés.

Ella va marxar amb el seu marit a Eivissa, van muntar el restaurant, per tant, es va oblidar la seva trajectòria. Ni ella mateixa era conscient del valor que tenia la seva obra, el seu llegat, i va ser un corpuscle de gent (entre ells el Jordi, l'Oscar...) després jo la vaig presentar a la Sílvia Omedes, i aquí comença un altre recorregut en paral·lel i comencem a organitzar exposicions... un cúmul de gent que ens hem anat sumant per donar a conèixer la obra de la Joana. Començant, per cert, amb el Cristóbal Castro, que és el primer que entra a l'arxiu de la Joana, quan estava preparant una exposició de les riuades de Terrassa. El Cristóbal és el que em porta per primera vegada a casa la Joana a Viladecavalls.

Com és la Colita?

La Colita és pura energia, tot i que té la seva edat i els seus xacres, però és una dona que ha sigut puntera, no només per la seva obra, que va ser reconeguda amb el premi nacional -tot i que després ella el va rebutjar-, sinó

perquè ella ha fet molt pel tema de les dones fotògrafes. Ella és una investigadora nata de les fotògrafes en femení. i jo crec que totes les dones li devem molt a la Colita, perquè ella va fer aquell treball de les pioneres, però sempre ha fet recomanacions a dones fotògrafes, etc. I en aquest sentit ha sigut molt generosa i molt rigorosa amb la tasca d'investigació, per tant jo crec que és un personatge cabdal si vols fer un treball sobre les pioneres. Curiosament, fora de Catalunya, com a pioneres n'hi ha molt poques. Va ser la Colita, que en la època de la *Gauche Divine* eren tot homes i ella estava inclosa, i en el cas de la premsa diària eren tot homes, per tant dues dones de Barcelona són les que tiren endavant tot això. Després ja venen gent més jove, i als anys 90 som la generació que ens consolidem llavors. Tampoc no n'hi havia tantes.

Entrevista 3, a Pilar Aymerich

Perquè vas decidir ser fotoperiodista?

Vaig decidir ser fotoperiodista per curiositat i per intuïció, a la vida sempre he actuat per intuïció i mira, tampoc és que m'hagi anat molt malament. Però jo vaig estudiar direcció teatral a l'Escola d'Art Dramàtica Adrià Gual, i després me'n vaig anar a Londres per acabar d'estudiar teatre. Però allà vaig arribar el 65, que era l'època dels Beatles, les grans manifestacions sobre la guerra del Vietnam, i llavors vaig pensar que tot el que estava passant en aquell moment era important i llavors què podia fer per plasmar-ho? No havia fet mai una foto. De petita el meu pare sempre em deia que era com un mussol, perquè no parlava però mirava molt, llavors vaig pensar: mira, faràs de mussol! No tenia diners i li vaig escriure al meu pare, que em va enviar una *Voigtländer*. I amb això vaig començar.

Llavors quines càmeres vas utilitzar quan vas seguir, quan vas començar la teva carrera professional?

Després de la *Voigtländer* ja em vaig comprar les Nikon, les *Hasselblad* per a l'estudi...

Després d'estar dos anys i pico a Londres me'n vaig anar un anys a França, amb un tiet meu que havia sigut fotògraf aquí a Barcelona durant la república. Ell va ser fotògraf del Comissariat de Propaganda de la Generalitat. Llavors quan van entrar els feixistes va marxar amb la dona i els dos fills a través de les muntanyes. Van estar en un camp de concentració i després es van instal·lar a França, llavors ell allà hi tenia un petit estudi de fotografia. Jo hi vaig anar un any i ell ja era gran, estava malalt, llavors jo li revelava les fotografies. Ell insistia molt en que em quedés, però vaig decidir tornar.

Com que jo havia estudiat teatre a l'Escola d'Art Dramàtica Adrià Gual on hi havia tota la intel·lectualitat catalana, coneixia tots els directors de teatre, els escriptors...i era molt amiga de la Montserrat Roig. El primer que vaig fer a l'arribar va ser parlar amb ella, i em va dir que estava començant a escriure, que perquè no fèiem coses juntes.

Feia molt bon tàndem amb la Montserrat Roig. Com va ser treballar tant temps amb ella, què us feia especials?

Sí, quan jo vaig arribar la Montserrat estava escrivint un reportatge perquè la *Serra d'Or* havia fet un premi d'escriptors joves i ella va decidir presentar-s-hi. Ella em va dir: ja que has tornat i fas fotografia, tu pots fer les fotos del reportatge. Llavors ens hi vam presentar juntes i vam quedar finalistes. I arrel d'això ens van encarregar tota una sèrie de retrats, i vam començar a fer entrevistes de tota la intel·lectualitat catalana. En aquella època hi havia molts exiliats que tornaven, hi havia tota la resistència interior...clar, vam fer a molta gent que normalment no eren coneguts. La Mercè Rodoreda, el Josep Pla, el Pere Calders, el Joan Oliver...vam començar amb això. A partir d'aquí ja vam publicar al *Destino*, a la *Serra d'Or*, jo vaig estar a *Triunfo*, amb el Manolo Vázquez Montalbán. Encara que jo després ja feia les meves fotos perquè

col·laborava amb altres periodistes, sempre vam anar treballant juntes, sempre vam formar equip.

També a TVE.

Sí, amb el programa *Personatges*. Era una entrevista a l'estudi però jo abans feia tot una sèrie de fotografies del personatge perquè abans de començar l'entrevista, l'espectador conegués als personatges.

Tornant a les càmeres, com va ser el pas de l'analògic al digital?

Va ser forçat. Jo, de totes maneres, potser vaig ser una de les primeres que va agafar el digital, perquè m'interessava saber com funcionava, era una tècnica nova... Jo tinc el laboratori aquí, amplio jo mateixa el blanc i negre i sempre me l'he ampliat jo. Quan vaig arribar de Londres vaig veure que aquí s'ampliava molt malament: les fotos empastades, els negres eren grisos... i el primer que vaig fer va ser muntar-me el laboratori.

El fet de col·laborar amb molts mitjans de comunicació doncs al final va arribar un moment que tothom ja et demanava el digital, ja ningú et demanava analògica, per la rapidesa. Llavors vaig adoptar el digital, que en realitat l'utilitzava com si fos l'analògic. Perquè ara, per exemple, els fotògrafs fan moltes fotos -bé, després ja ho triaré!- i per mi això no val. Jo quan veig una foto i m'agrada l'enregistra, però sinó no. No m'agrada tirar molt, vaig molt amb el pensament del que vull fer. Abans, inclús amb l'analògic, hi havia molts fotògrafs que utilitzaven el motor, sobretot en manifestacions, i metrallaven. Jo sempre he dit que tota manifestació pública té un principi, un punt culminant i un final. Llavors per intentar transmetre una història o un fet has d'anar al punt culminant, i per ser-hi t'has de ficar dins de la representació. Llavors saps quan la imatge explica el que està passant allà. Si ets conscient de que vols agafar una cosa determinada ja estàs pendent d'allò i sempre hi haurà un moment que pots agafar, però el decideixes tu, no la càmera.

I ara encara fas foto, oi?

Sí, sí.

Quin tipus de foto fas?

Continuo fent molt retrat per editorials... Jo sempre tinc algun projecte personal que vaig fent, que me'l pago jo mateixa i després faig una exposició. Ja vaig fer una exposició al Museu d'Història de Catalunya. Després també continuo fent fotografies de manifestacions, tots els esdeveniments que van passant. Quan passa alguna cosa agafo la càmera i surto al carrer.

Ara, el fet de no tenir l'exigència de que hi ha un mitjà que està esperant les meves fotos, doncs ho faig amb més tranquil·litat. A vegades també et fixes més amb els detalls...potser fas un altre tipus de fotografia.

Canviant de tema, com era ser fotoperiodista en temps del tardofranquisme?

Era complicat però també hi havia avantatge, perquè no hi havia dones fotògrafes. Per exemple, a les manifestacions i tal, pel fet de ser dona, quan arribava la policia jo em camuflava. Portava una polsera i mentre hi havia càrregues jo em pintava els llavis en un racó. Ells passaven i no se'ls acudia que jo podia ser una fotògrafa. Utilitzava el fet de ser dona per poder fer la feina inclús d'una altra manera, ja que això condiciona la teva manera de fer. A vegades una dona pot ser més o menys sensible que un home, això no té res a veure, però sí que hi ha una actitud, una manera de mirar el món diferent. Jo per a les meves fotos no pujava als arbres, no corria com una desesperada, utilitzava la meva fragilitat com una pròpia sensibilitat que em definia.

Llavors no vas patir cap acte de violència o persecució?

No, jo no. Evidentment en vaig veure i els vaig fotografiar, però...bé, em van detenir alguna vegada en una de les primeres manifestacions que va haver-hi de dones, però els policies estaven tan esverats de veure tantes dones juntes - perquè no acostumaven a manifestar-se ni sortir al carrer-, que em van deixar anar.

Però diferències salarials sí que n'hi havia...

Sí, diferències salarials i diferències de càrrecs. Per exemple en aquella època no hi havia cap dona que fos directora d'un diari ni d'una revista, tot eren homes. Jo com que sempre vaig treballar amb diaris i revistes d'esquerreres, la gent era més civilitzada, però així i tot alguna vegada sí que m'havia trobat d'arribar a la redacció, ensenyar les fotos i que em diguessin "Ah, això ho has fet tu?", com si el fet de ser dona impliqués dir "ostres tu aquesta com és que s'ha colat aquí i ha pogut fer això".

Una altra cosa era la vida personal, que no hi havia drets per les dones. Però en el treball el fet de ser dona el vaig utilitzar en favor meu.

Què va suposar la llei fraga per als treballadors del món de la comunicació?

Va ser un cop molt fort, clar. Al primer moment dius, com a mínim hi ha una llei, perquè no tenies cap llei i et podien agafar per on fos. Llavors el fet de reglamentar una situació, com a mínim sabràs per on pots anar, però al final tampoc va ser veritat. Després de la mort de Franco, amb la Transició, anaves forçant: aquesta foto la podem publicar o no? potser ens cau un pal però bé, intentem-ho. Llavors la publicaves petita, si no passava res la publicaven més gran...anaven provant perquè no hi havia cap garantia de res. Jo treballava per *Triunfo* i l'any 76, abans que es morís el Franco, la van tancar per un article sobre el divorci. Però només per parlar del divorci, no d'una llei. Van tancar la revista 6 mesos i clar allò va suposar la mort de la revista. Moltes vegades la manera per acabar amb una revista era tancar-la. Sempre hi havia una autocensura, però abans que t'ho diguessin ja t'ho deies tu, per no ocasionar problemes. Llavors l'autocensura era molt important tant en imatge com en text. Jo abans de fer una foto anava al lloc. Mirava per on passarien, d'on venia la llum...clar, jo havia estudiat escenografia, sempre volia que la fotografia reflexés una intenció per part meva.

Com va canviar el paper de la dona fotoperiodista durant la Transició?

Va canviar la dona fotoperiodista perquè va canviar la dona. Les jornades catalanes de la dona, que van ser al 1976, a la Universitat de Barcelona, va ser el detonant que va iniciar tot el moviment feminista a Catalunya, i sobretot a Barcelona. Abans jo ja participava en els moviments feministes, nosaltres teníem reunions de dones intel·lectuals, ens reuníem per donar una mica de profunditat a la teoria feminista. A partir de les Jornades del 76, hi havien dones obreres, dones democràtiques, el partit de la Lídia Falcón, que era un partit polític radical de dones...Hi havia tot tipus de dones, llavors això va donar una visibilitat. Al feminisme hi havia tendències i teories, però això va enriquir al feminisme. Jo era la fotògrafa oficial de les Jornades, i després sempre estava fent fotografies de les manifestacions de dones, de les tancades.

Moltes vegades, tinc moltes fotografies de dones que no les té ningú més, perquè els diaris no enviaven als fotògrafs a cobrir manifestacions de dones, no volien donar-li visibilitat.

Sempre has estat feminista, com ha evolucionat aquesta lluita des dels temps de Franco fins a l'actualitat?

Jo crec que la lluita feminista ha evolucionat, evidentment, perquè es van derogar moltes lleis, per exemple la llei de l'adulteri. Era una barbaritat, perquè et podia caure 6 anys i al marit només una multa. Després, jo quan em vaig casar vaig haver d'anar amb el meu marit per obrir un compte. Una dona sola no podia obrir una compte corrent en un banc.

Al 77 vaig fer unes fotos a la presó de dones de la trinitat. Hi havia dones tancades per avortament 30 anys. Hi havia gent per adulteri, per divorci...unes penes increïbles.

A més de formar part del moviment feminista, també el fotografiaves per als diaris.

Sí, sí. Per exemple la tancada de les dones dels treballadors de *Motor Ibérica*, que era una fàbrica que va fer una vaga molt forta, les dones es van tancar a l'Església de San Andrés del Palomar. Llavors vam estar tot un dia tancades amb la Montserrat Roig. Eren 300 dones i criatures. Van estar tancades 26 dies fins que van ser desallotjades per la policia. Com que jo estava dins del moviment era més fàcil assabentar-se de quan passaven coses, tenies els mitjans d'accedir-hi. Aleshores jo treballava per *Vindicación Feminista*, que és la primera revista feminista d'Espanya. Dirigida per Carmen Alcalde i Lúdia Falcón. La força i la valentia que tenia aquella revista no la tenen ara. El moviment feminista va sortir amb un ímpetu molt fort, i jo crec que va anar canviant tota l'estructura social envers les dones. El que passa que després, quan s'acaba la Transició (80-82), el moviment feminista va cap avall. L'única esperança és ara, que hi ha el relleu de les noies joves. Ens havíem trobat als 80 en manifestacions que només érem dones de la nostra edat, però les dones joves no s'hi havien incorporat perquè ja tenien drets, no els passava. Ara les dones joves han vist que sí, que a elles també els hi passa. Que hi ha lleis però les lleis al final no serveixen de res, que l'estructura social continua sent repressiva per a les dones.

Et diuen la caçadora d'imatges. Què busques quan fas una fotografia a algú?

Sempre es diu que els fotògrafs cacen imatges, però jo sempre dic el que havia dit el Doisneau -fotògraf francès-: jo no caço, pesco. Perquè caçar és una cosa agressiva, en canvi el pescar és esperar a que surti el peix. Jo el que faig és això: no caço, sinó que pesco. Espero a que surti el peix, perquè estàs més concentrada, saps que el moment en què surt el peix és quan tires l'am, llavors és quan impressions el negatiu. Jo no dic mai "he disparat una foto", dic "he impressionat un negatiu", perquè disparar és una actitud agressiva, i jo no he sigut mai agressiva. Sóc una persona que més aviat busco la sensibilitat. És que la fotografia, perquè tingui algun valor ha d'haver un autor darrere. si tu estàs retratant la realitat però aquesta realitat passa per tu mateixa, per la teva

intenció. Llavors el fotoperiodisme ha de tenir una època que si tu passes la ratlla vermella de l'ètica, estàs perdut. Com el fotògraf que va fer el nen amb el cor esperant es va suïcidar. Perquè havia transgredit la seva ètica. I això és el pitjor que et pot passar.

La joana Biarnés va deixar el fotoperiodisme pel naixement d'una corrent sensacionalista, tu com vas afrontar aquesta corrent?

Jo no havia participat en les corrents sensacionalistes. Mai he treballat per diaris sensacionalistes. Una vegada em van demanar que fes un reportatge als banys orientals de la Barceloneta, que només hi anaven dones. Em van dir: "tu que ets dona i hi pots entrar, fes coses d'aquestes de ties gordes..." I vaig dir "no, jo això no ho faig". La Joana, sense menysprear-la en absolut, era més de paparazzi. El diari *Pueblo* era un diari franquista, llavors les imatges que ella feia estava més condicionada per la ideologia que no pas jo. Llavors jo entenc que arribés un moment. Com que hi havia hagut tanta repressió, en el moment que mor Franco hi ha allò del cine del destape. Era horrorós. Les dones sortien en calces, eren espiades...una cosa masculista, bruta...horrorosa. Suposo que, és clar, això la Joana ho va patir, perquè ella estava en uns mitjans. És molt diferent. Jo estava en un altre tipus de mitjans, i no em va caldre proposar-me no fer sensacionalisme, menys alguns reportatges que vaig dir que no.

Creus que ha canviat alguna cosa avui en dia?

No, que va. Estem pitjor, perquè en aquell moment hi havia diaris i revistes, però eren d'editorials, de petits empresaris...però ara hi ha els grans monopolis del periodisme. El País, per exemple. Als 80 quan va sortir, era un diari sagrat, com pot ser *Le Monde* o *The Guardian*. Ara en el seu consell d'administració hi ha els bancs, grans empresaris. Quan el compro et trobes que el llenguatge és un llenguatge de dretes com podria ser *l'ABC* o *La Razón*. A Madrid encara estan pitjor, la premsa...quin llenguatge utilitzen i quins titulars tan sensacionalistes. No s'informa.

Abans hi havia el periodisme d'investigació. Per exemple, el llibre que va escriure Montserrat Roig 'Els catalans als camps nazis', jo no sé si ara el pagaria algú aquest llibre. I ella va estar-hi tres anys, i va haver-hi molts moments en què es va quedar sense diners.

Si tu et dediques al periodisme -com a fotògraf o periodista- no ho fas per fer-te ric, ho fas a nivell emocional, per vocació. Jo crec que el periodisme és un servei públic. Tu informes a la gent del que està passant, dones la teva opinió però el que vols és que a través de la teva opinió la gent conegui el que està passant, que es formi la seva opinió, i educar a la gent. Simplement tu estàs informant, i ara ja no. Ara és a veure qui la diu més grossa, i a més amb Twitter i tot això la gent diu qualsevol bestiesa. Una llei sagrada del periodisme és confirmar els fets, s'ha de contrastar si realment allò està passant. I ara tothom diu el que vol i ningú diu res.

Entrevista 4, a Teresa Ferré

Com ha evolucionat el paper de la dona en el món de la fotografia?

Si mirem amb perspectiva, segurament al principi la dona, en aquest ofici concret, ha de quedar a la part privada de l'ofici, és a dir, a fer feines que són de laboratori, d'arxiu o d'atendre comandes, però no és la que porta la càmera a la mà i se'n va pel carrer. En aquest sentit, podem trobar un parèntesis molt curt durant la guerra civil, però no significa que naixés cap ofici en femení en aquell moment. Després el que passarà, a diferència d'altres països europeus, és que durant la IIGM tenim dones corresponsals, fotoperiodistes, com per exemple Lee Miller. Ella se'n va a alliberaments de camp d'extermini, no està fent només *glamour*, està fent de corresponsal de guerra de temes duríssims. Això aquí no passa. Aquí hi ha un període involucionista de règim totalitari que comunicativament és molt restringit i amb molta censura i el paper de la dona, a la societat mateixa, queda absolutament relegat a l'àmbit domèstic.

A la que hi ha una mínima obertura, quan entrem cap als 60s, hi ha el cas de la Joana, però jo crec que dins l'ofici la Joana tampoc és significativa, és un cas. És una excepció. Ella accedeix a això perquè el seu pare és fotoperiodista, i crec que hi ha d'haver un pas més per arribar a dir: "jo vull ser fotògrafa", que és Colita o és Pilar. Pilar perquè està fora i torna i té aquesta inquietud...Jo crec que el cas de la Joana pot ser-ho perquè és l'hereu del negoci familiar, que va passant de pares a fills.

En aquell moment aquesta discriminació que ella pateix al camp de futbol és també en determinats ambients. Això li passa al camp de futbol, però no li passa quan se'n va a fer un altre tipus d'informació. Quan se'n va a retratar als famosos...

Sí, també comenten que el fet de ser dones els servia per apropar-se als personatges, com la Joana quan va aconseguir pujar a l'avió dels Beatles.

Exacte. I en un règim que en aquell moment vol semblar més obert, doncs ella juga la seva estratègia. El tema dels fotoperiodistes al camp de futbol és una cosa que ja als anys 20, quan comença el fotoperiodisme esportiu en serio, ells ja estan situats darrera la porteria, tenen els seus espais...però allà no hi ha hagut mai cap dona. Totes les fotos que tenim del que passa aquí són d'homes. La irrupció de Colita, que seria la segona després de Joana, també està acompanyada de mestres. Ella va amb el Maspons...es mou per uns ambients que fan un tipus de fotoperiodisme molt concret, entre el fotoperiodisme, la foto per a la publicitat, els treballs editorials...Hi ha poc moment que Colita fa carrer. La que comença a fer manifestacions és la Pilar. I ja estem una mica més cap als 70s. És un altre moment.

En el moment de la Transició hi ha una ebullició, hi haurà més dones a part d'elles, i no veig que hi hagi discriminació del seu ofici. Pot haver-hi un tracte masclista socialment, com qualsevol dona podem patir en el nostre dia a dia, en qualsevol ofici, però no perquè l'ofici estigui restringit a homes.

Ara hi ha una precarització de l'ofici, no es valora el treball, no es cobra bé...

És que mai han cobrat bé. Des d'una perspectiva històrica, trobo molt interessant dos qüestions al voltant del fotoperiodisme. Una: la popularització del fet de tenir una càmera com a element amenaçador de l'ofici. Avui en dia, com que tothom portem una càmera, tothom pot fer fotos...aquesta queixa la trobem a principis dels anys 20, quan els fotoperiodistes barcelonins s'agrupen. Quan fan l'agrupació de Reporters, que ells diuen, un dels primers punts és 'saber qui és el veritable reporter'. Dos: els diaris en aquell moment feien concursos entre els seus lectors per a què enviessin fotos de coses que passaven i el premi era que et publicaven la foto. Llavors els fotoperiodistes es queixaven de que ells eren els professionals d'això. És curiós perquè en aquell moment ells reclamen unes coses que ara mateix les poden estar reclamant els fotoperiodistes actuals.

Sí, de fet ho estan reclamant, perquè s'ha desvalorat la seva feina.

Clar, però en el moment en què la fotografia amateur es popularitza i tothom es podia comprar una càmera, va passar el mateix. Probablement ara, la diferència és que vivim en una societat post-fotogràfica, la difusió és instantània...i els mitjans de comunicació estan precaritzant el fotoperiodisme, però el periodisme escrit...també tindriem moltes coses a parlar.

Aquí a Barcelona hi ha un diari, que és el *Dia Gráfico* i comença al 1913. Hi ha *La Tribuna*, que és el primer, el pioner, i com que va tan bé fan el *Dia Gráfico*, que és del 1913 al 1939. És el diari gràfic més popular. El 29 comença *La Vanguardia*. Aquests demanen fotos als lectors, llavors els pioners es posen a parir. Però bé, és com allò de que tothom té un boli i no tothom és escriptor. Tothom podem tenir una càmera però no tothom som fotògrafs ni de lluny.

Llavors la professió, des d'un punt de vista de les dones, crec que des de que hi ha un règim democràtic. Clar, sempre ha sigut una professió molt masculina

per una qüestió d'ocupació de l'espai dels homes. És la meva hipòtesi. Actualment, la discriminació que pot patir una dona fotoperiodista al seu ambient laboral no deu ser molt diferent de la que pot patir una metgessa, o una enginyera. L'ofici ja està democratitzat, ja està absolutament demostrat que una dona pot ser una fotoperiodista excel·lent.

Quines càmeres utilitzaven els professionals als anys 60?

Al 60 aquí entren les càmeres japoneses, és el moment que entra la Nikon i la Canon. És el salt. Als anys 60 es fa 'El Congreso Eucarístico'. Allà, a nivell de fotoperiodisme fan com un *click*. Hi ha com un canvi generacional. Fan una revista que es diu *Pax* que és meravellosa, i alguns dels depurats de la guerra poden fer algun reportatge. Allí ja veus que tècnicament s'avança. Després comencen les revistes on va treballar Colita.

Què va suposar la Llei Fraga pels treballadors de la comunicació?

És una llei contradictòria en ella mateixa, és a dir, des del bàndol franquista durant la guerra, al 1937 en plena guerra es fa una llei. Una llei que ha de ser provisional i pels règims autoritaris la provisionalitat dura bastant, perquè clar, al 1966 ja s'havia intentat fer canvis, una nova llei...i en aquest moment si tu de cara a l'exterior vols dissimular que no ets un règim com els que hi havia a Europa als anys 30...quan ja has entrat a la ONU, quan ja estàs obrint-te comercialment, el turisme comença a ser important...una de les bases de la democràcia és la premsa. Llavors no s'entén que hi hagi un règim amb censura prèvia a Europa tants anys. Llavors el ministre Fraga, que se suposava que era dels reformistes, ell està al *Ministerio de información y Turismo* i fa aquesta llei, que popularment es dirà llei Fraga. En aquesta llei, al primer article reconeix que hi ha una llibertat, però al segon -i aquí és on està el problema-, diu: "sempre que es respectin els principis del *Movimiento*. I aquests són autoritaris, no són demòcrates. Llavors es passa d'una censura prèvia a una mena d'autocensura que provocarà tota mena d'arbitrarietats, suspensions, multes, etc. fins al 78 i més enllà. És un moment d'obertura però no de plena llibertat

d'expressió. L'any 70 i pico Franco estava signant penes de mort. Estem en una dictadura on hi ha penes de mort, on les penes de presó són molt llargues. El cas emblemàtic és el cas Huertas. El Josep Maria Huertas, que és redactor, i per una frase en un reportatge li va caure a sobre una pena impressionant. Ara sembla que tot allò era molt light i no ho era.

Entrevista 5 , a Carme Huerta

Com ha evolucionat el paper de la dona en el món de la fotografia?

Tinc la percepció de que el paper de la dona en el món de la fotografia, com en qualsevol altre àmbit professional, està molt lligat a l'evolució que fa la societat. I dins d'una societat patriarcal ens trobem amb el què ens trobem...realment hi ha hagut un canvi, però és molt insuficient. Des dels inicis de la fotografia, les primeres dones que s'incorporen en aquest món a nivell professional van tenir molt poc reconeixement, però una mica el mateix que els passava a escriptores, polítiques, esportistes...a dones que d'alguna manera s'incorporaven a professions molt controlades per homes.

Al principi, en fotografia, treballaven fent les tasques de laboratori i d'arxiu...

Exactament, en general assumien feines d'ajudants, però clar, d'aquestes dones que van començar així en van sortir algunes que realment van acabar fent bons treballs fotogràfics a nivell creatiu.

Què va suposar l'aparició de les càmeres digitals per a les professionals de la fotografia?

Una revolució en tots els sentits. És a dir, per una banda la incorporació de la tecnologia digital amplia les possibilitats creatives (els retocs, per exemple,

també), però no només això, sinó que permet una producció fotogràfica més gran en menys temps: la incorporació de la mecanització. Per altra banda, des del meu punt de vista, a nivell creatiu i artístic, crec que dóna uns resultats molt bons.

Què va suposar la llei fraga per als treballadors del món de la comunicació?

El franquisme, en aquell moment, podria haver dissimulat una actitud d'obertura, però en el fons això no es va produir fins ben entrada la democràcia. I encara fins i tot en democràcia també ens trobem en situacions increïbles en aquestes alçades.

Com valores el treball de la Joana Biarnés?

La Joana...un treball sensacional. Fa 7 anys que s'ha començat a aprofundir. La Joana sobretots trencadora, perquè clar, anys 60 en ple franquisme...molt dur. Per tant, des d'un punt de vista d'actitud, valenta, personal...fantàstic. I a nivell creatiu també. A través de les seves fotografies es pot fer un relat visual fantàstic de l'època franquista i dels personatges més destacats en aquella època.

I el de Colita?

La Colita als anys 70 aborda temes de denúncia social molt importants, és una dona de caràcter molt fort i molt lluitadora també. I a nivell creatiu, els retrats de Colita per a mi són d'una qualitat immensa. Hi ha una ànima darrere aquests retrats. Escull també personatges que en aquella època, anys 70-80, eren persones reivindicatives a nivell polític, social, cultural...Ella focalitza l'atenció a persones amb una reivindicació social molt forta.

Com la Pilar Aymerich.

Exactament, a més a més són molt coetànies. Als 70 també destaquen una mica el mateix...potser la Pilar Aymerich, com que ella va estudiar teatre, té tota

una sèrie de retrats d'actrius i actors...té un ventall molt gran de retrats de l'època del teatre independent a Catalunya. A finals del franquisme comença a néixer aquí a Catalunya tot un moviment reivindicatiu també des del món del teatre molt important, perquè els teatres estaven, com tot, controlats pel poder, no hi havia llibertat d'expressió. Aleshores totes les noves generacions del teatre que intenten introduir obres noves, una línia teatral diferent, de denúncia...tota aquesta part la té molt documentada la Pilar. Com de La Nova Cançó. Tant la Colita com la Pilar Aymerich tenen un fons fotogràfic d'un valor immens per reconstruir els inicis de la lluita per la democràcia.

Han estat referents les tres pioneres per a tu?

Sobretot la Colita i la Pilar Aymerich. Com que d'alguna manera van capturar vivències que jo vaig experimentar en l'època dels anys 76 fins als 80, doncs, a part de que els admiro com a professionals, em sento emocionalment vinculada, d'alguna manera, als seus relats visuals de l'època.

Entrevista 6, a Roser Vilallonga

Com ha evolucionat el paper de la dona en el món de la fotografia?

A dia d'avui et diria que anem enrere. La dona s'ha anat incorporant mica en mica a la fotografia. Va molt lligat també a l'eclosió de la professió. Quan la professió tira amunt obre la porta a tot tipus de gent; quan la professió comença a anar com ara, que estem una mica assetjats, què passa? que la primera que cau és la dona. Va haver-hi uns anys, a la dècada dels 90 fins als 2000 que la dona participa més, hi ha més fotoperiodistes treballant. També és una època que malgrat va haver-hi una petita crisi, però a nivell de mitjans va haver-hi molts anys de bonança, contractació de gent, una certa mobilitat. Era possible que treballassis a un lloc i et fitxessin a un altre. A partir del 2008 comença una

davallada brutal en el qual les dones comencen a desaparèixer. I avui en dia et diria que dones treballant en plantilla als mitjans en queden poquíssimes i col·laboradores en queden algunes, però ser dona i accedir a la professió és cada cop més difícil.

Coneixes el percentatge de dones que hi treballen actualment?

Nosaltres sempre ens hem mogut sobre un 15% màxim. La punta màxima ha estat el 15%. I ara aquesta punta ha baixat, al menys pel que fa a Catalunya deu estar al voltant del 10%. Estem parlant de dones amb fitxa als mitjans. Als últims 8-10 anys, amb 5 o 6 companyes meves hem deixat de treballar als mitjans. Es mantenen molt poques. I no té pinta de poder repuntar. Tots els mitjans les estan fent fora.

Però és perquè s'ha desvalorat la professió en general?

En general. Nosaltres carreguem dues crisis que s'han ajuntat: una és la crisi econòmica i l'altre és la crisi dels mitjans. És a dir, el canvi de model de la premsa escrita a la digital. L'aparició de molts diaris digital, fa que molts mitjans de premsa escrita es plantegin fer remodelacions de plantilla, i els més afectats acostumen a ser sempre els departaments de fotografia. Perquè històricament, a nosaltres ens consideren col·laboradors, com un tècnic o una cosa aliena - cosa absolutament errònia-, i també perquè hi ha una qüestió emocional que es fa més fàcil despatxar-te a tu, que estàs tot el dia al carrer. No et coneixen dins la redacció. Una de les queixes dels directius dels diaris és: "bé, és que vosaltres no esteu mai a la redacció!" i com vols que estigui a la redacció? És com si li dius a un transportista que per què no està a l'oficina. Quina és la meva feina? Fer fotos! Si hi ha una entrevista a la redacció estaré a la redacció, si no, no. I més tenint en compte que abans estaves obligat a passar per la redacció perquè amb el tema del negatiu...Jo he treballat 25 anys a *La Vanguardia*, estàvem al rovell de l'ou. En 10 minuts a peu estaves a la redacció. Llavors anaves allà, revelaves el carret, editaves tu mateix les fotos i te n'anaves a fer una altra feina. Avui en dia no té sentit que un fotògraf passi

per la redacció si té feina. Perquè el meu lloc de treball habitual és el carrer. Entre d'altres coses perquè m'he de traslladar d'un lloc a un altre, i ja darrerament s'havien retallat: enlloc de poder anar amb taxis, que anaves més ràpid, havies d'anar en transport públic. Llavors, tenint la possibilitat de poder enviar amb les noves tecnologies és estúpid que em gastis uns diners per anar a un lloc quan amb el telèfon puc passar directament les fotos de la càmera al telèfon, editar-les i enviar-les.

Llavors el tema aquest emocional de que tu no estiguis a la redacció, fa més fàcil, per un rotllo també de corporativisme, de que els redactors entre ells es protegeixen. El tema és molt gremial. I una altre qüestió: sempre acaben caient abans les dones, perquè els és més fàcil. Jo sempre he tingut la percepció de que a una dona et consideren un treballador de segona. Jo, per exemple al diari, m'he hagut de barallar moltes vegades. Hi ha una manifestació: "ai, no, que poden haver-hi hòsties!" El futbol, jo vull anar a fer esports, sóc fotògrafa i m'agrada. Fins que al final van entendre que jo podia fer el futbol molt millor que molts dels meus companys masculins.

Quan ets col·laborador has de dir sempre que sí, sinó no et truquen. Al final te n'adones que les redaccions funcionen per uns esquemes estúpids. A vegades qui fa això és una dona mateixa, no d'una manera conscient, però al cap i a la fi van a allò segur i efectiu. I no te n'adones que estàs deixant pel camí a una companya, que li estàs traient oportunitats.

Has viscut situacions de discriminació en la professió pel fet de ser dona?

Sí, sí. A mi va haver-hi una que em va fer mal. Un dia toca un Barça-Madrid. Truquen a un company a qui no li toca treballar perquè vingui a fer-ho, i a mi, que sóc a qui li toca treballar, i que em preocupo a més de que estigui el material preparat, aquell dia jo no puc anar al futbol perquè només hi poden anar dos. Sempre són homes. I truquen a un altre perquè vingui a fer-ho en un

cap de setmana que em toca a mi treballar. Aquí et fa mal per dos costats: una, perquè el cap decideix això, i l'altre perquè el company ho accepta, en perjudici d'una companya. Et toca perquè arriba un punt que ja estàs farta d'aquestes històries. Sempre has de demostrar que ho fas bé, que ho fas millor que els altres. M'he trobat en situacions de veure companys que s'elogien els uns als altres. Que tinc molt bon rotllo amb els companys, però no ho fan de manera conscient. És el seu tarannà. No se n'adonen de que tenen aquestes actituds, i tampoc són ells directament els culpables. És un engranatge que funciona d'aquesta manera. Que pensen que la millor feina és la d'un home. Quan hi ha hagut esdeveniments importants, després ens trobàvem els fotògrafs de diversos mitjans en un bar. Un dia recordo que jo estava dins amb els companys i entra per la porta el meu company del diari. I un li diu: "què!, demà la portada segur que és teva, no?". "Doncs no és meva, és de la Roser". Aquí es va acabar el tema. Sembla que una foto bona feta per un home sigui una foto bona, i una foto bona feta per una dona, és una foto...de quina sort que has tingut!

Potser és culpa nostra a vegades, perquè no som de *fardar* tant. Són maneres de fer, entre ells s'alimenten. Sí que hi ha companys que em diuen "hòstia quina foto més bona!" o "què bé que ho has fet!"...hi ha companys de tot. Però en general el que predomina és això.

La Pilar Aymerich diu que les dones tenen una manera de mirar el món diferent a la dels homes. Creus que hi ha aquesta visió femenina als reportatges?

Jo no sé si diria que hi ha una mirada femenina. La Pilar treballa el reportatge, nosaltres quan treballem a premsa fem el que ens manen. En la fotografia de premsa tens allò que tens al davant. El reportatge et permet tenir més cintura. Hi ha molts fotògrafs també que tenen molta sensibilitat. És difícil. Quan s'ha notat això? Doncs, per exemple, quan fotògrafes com l'Ana Jiménez ha fet temes com el de l'anorèxia. És difícil que aquest tema preocupi a un home. Pot haver-hi fotògrafs amb sensibilitat que ho vulguin fer, però potser tens una altra

mirada. Jo, per exemple vaig fer el de les mares solteres. T'interessen coses potser que a ells no els interessa. I aquí sí que crec que es nota. Però no exactament perquè hi hagi una mirada, perquè hi ha homes que els proposen un tema i poden tenir la mateixa sensibilitat o més, sinó perquè potser ja t'interessa més un altre tipus de coses. Jo crec que aniria més per aquí pel que fa al reportatge. I tant homes com dones utilitzem estereotips, per exemple per Sant Jordi sempre hi ha la foto de la noia amb la rosa. Sí que potser de vegades mirem diferent, però no sempre. I a premsa és molt difícil.

I a nivell salarial, les diferències entre homes i dones es donen?

Sempre hi han estat i hi seguiran sent. Jo per exemple, en teoria cobrava el mateix que els meus companys. Perquè quan estàs en plantilla has de cobrar igual, hi ha un conveni, unes taules salarials. Després el que passa és que ella acaben cobrant plusos de coses que tu no cobres. Per exemple, aquest cobra el plus de lliure disposició, a tu et fan anar amunt i avall fora del teu horari però no cobres el plus de lliure disposició. També els passava a companys meus, no només era a les noies. Els plusos s'utilitzen per premiar al que cau bé. Les diferències en plantilla es poden donar per aquest costat. Les altres diferències es poden donar quan ets col·laborador perquè no et passin tanta feina. Perquè dins de l'imaginari col·lectiu sempre existeix el pensament de que l'home és el que sustenta la família. Jo m'he trobat amb casos de companyes meves que elles, tenint més antiguitat -se suposa que has de tenir més feina-, la feina li passaven a un altre perquè tenia dos fills. També s'han donat casos de dones que es queixen perquè fent una mateix feina, estant de col·laboradors li paguen més a un home que a una dona. Quan ets col·laborador ningú controla això. *O lo tomas o lo dejas.*

En plantilla això no passa. Però sí que tots els diaris tenen el seu *mega crack*. Hi ha com un rànquing establert, i sempre les tres primeres posicions són homes, mai hi ha una dona. I et dic que hi ha moltes dones que li passen la mà per al cara a aquests tres. Però mai són elles, sempre són ells.

Esperem que amb el temps pugui anar canviant, però no té bona pinta perquè amb la crisi econòmica i tot estan desapareixent. Ara que estiguin en plantilla als mitjans, al menys aquí a Barcelona, hi ha la Èlia a *El Periódico*, l'Ana Jiménez a *La Vanguardia*, i para de comptar. L'*Ara* no té fotògrafes en plantilla, *El Mundo* i l'*ABC* les van acomiadar -a excepció d'una col·laboradora-, i a *El País* n'hi havia una, però ha deixat de treballar. L'*Avui* també tenia dones en plantilla però les va despatxar. Aquí a Barcelona en plantilla queden dos fotògrafes.

Saps si als anys 60-70 aquestes diferències eren més notables?

És que jo vaig néixer al 60, llavors als 70 tenia 10 anys i no tenia ni idea de com anava. Sí que sé referències, per exemple l'Anna Turbau, que ha estat professora meua, ara ha fet 70 anys. Ella se'n va haver d'anar a Galícia a treballar perquè aquí no trobava feina. Allà a Galícia anava col·laborant amb *Interviú*, *El Periódico*...i va fer una feina molt bona. Però no n'hi havia tampoc. Estava l'Anna, la Pilar, la Colita, la Guillermina Puig i para de comptar. Elles van començar a treballar als anys 70. I cap d'aquestes tenien contracte. L'única era la Guillermina Puig amb *La Vanguardia*. Les altres treballaven com a col·laboradores, a tant la peça.

És a dir que no ha millorat la situació.

No, està empitjorant.

També hi havia la Cristina García Rodero. El primer fotògraf espanyol que va entrar a l'agència *Magnum* és la Cristina García Rodero.

Com valors el treball de la Pilar Aymerich, la Joana Biarnés i la Colita?

La Joana realment va ser una pionera, perquè imposar-se en aquest món tan masculista com era aleshores...Jo el que recordo moltíssim és el masculisme que hi havia en aquella època. Era una cosa brutal. Després havent conegut la

professió, fent l'extrapolació amb aquells temps...En definitiva han sigut molt valentes les tres.

La Pilar és una dona íntegra, té una obra fotogràfica sense fissures.

La Colita és la més visible de les tres. Ho ha estat sempre. Ha estat la que ha donat més visibilitat a les dones.

Han estat referents per a tu les tres pioneres?

Per mi la referent ha sigut l'Anna Turbau. La Colita també. La Joana Biarnés ni la coneixia, l'he conegut ara com tothom. Els meus referents han estat sempre la Pilar, la Colita i sobretot l'Anna. A més ha sigut la meva mestra. És la meva mare fotogràfica. El meu pare és el Pepe Baeza. L'Anna sempre ha sigut una mica com la Pilar, molt reivindicativa. És molt bona fotògrafa i una lluitadora. Si les hagués de posar en ordre seria: Anna, Pilar, Colita.

Entrevista 7, a Ana Jiménez i David Airob

Com ha evolucionat el paper de la dona en el món de la fotografia?

La dona sempre ha sigut molt activa, però van començar a l'època victoriana com un hobby i eren boníssimes. Sempre hi han hagut, però professionalitzades, reconegudes...és diferent. En el fotoperiodisme continuen havent-hi poques.

I cada vegada n'hi ha menys...

El fet és que estan aniquilant als fotoperiodistes en general, i com el percentatge ja és baix, es va reduint percentualment.

Quin és el percentatge de dones a la professió?

Jo crec que en actiu és un 10%. De fet es correspon amb l'estadística per exemple del *World Press Photo*, amb *lo* qual no és només nacional. En l'últim WPF era un 15% de presentació de treballs femenins. I això és a nivell mundial. La meua teoria és que també, per tarannà, ens falta més ambició i més ego -no només en el nostre àmbit-, i potser participem menys. Ens presentem menys a concursos...no ho sé, és una teoria.

A la xerrada que vau tenir aquí vau dir que és una professió masculinitzada.

Completament.

En quin sentit?

Jo crec que influeix: primer, la precarietat laboral, si hi ha precarietat, nosaltres sortim abans de la pista. Perquè si hi ha problemes per conciliar, si està mal pagat, si la conciliació familiar és més complicada...jo crec que nosaltres sortim més perjudicades. O ens treuen o marxem. Hi ha els dos casos. Després és una feina molt física, amb *lo* qual per exemple en la fotografia esportiva, carregues uns pesos i unes òptiques monumentals. Ningú ho ha verbalitzat. Hi ha noies que ho fan, però és dur físicament, i vulguis o no, doncs potser també ho patim més perquè tenim menys massa muscular. Però ningú m'ha dit que no ho faci per això. També és cert que si en un entorn hi ha molts homes, costa més fer-se la idea, o elles tampoc s'imaginen fent això. Crec que és multifactorial. Si no hi ha models, llavors elles ja ni s'ho plantegen. Han d'haver-hi referents. Potser falten referents. Hem d'avançar en el camí de normalitzar professions, com està començant a passar ara amb el futbol femení. Aquesta normalització també és visual. Per això és molt important el que es veu a les fotos, i el que es veu als diaris i transmetem. Perquè si no surten dones jugant a futbol i si surten homes tendeixen a ignorar-ho...és super bo aquest canvi. Si es veuen més dones representades potser et fixes més en això.

Potser jo tindrè més sensibilitat, i em fixaré més. Perquè diuen: en què es pot diferenciar la foto feta per homes i la foto feta per dones? Doncs en coses subtils. Potser jo em fixaré en la senyora amb el nadó...no sé perquè empatitzes més.

En aquest sentit, la Pilar Aymerich diu que les dones tenen una manera de mirar el món diferent a la dels homes. Creus que hi ha aquesta visió femenina als reportatges?

En alguns temes no es nota res, però quan tu decideixes què mirar, quan tens la llibertat, et surt el que et crida. I potser el que et crida té diferències que marquen subtileeses. Si jo em sento afectada pel tema empatitzo, em sento particip. Llavors si hi ha menys dones, explicaran menys les coses amb les que empatitzem les dones, és de lògica. Que no és ni millor ni pitjor, simplement no estarem, per tant es perden referents, i es perd una part de la visió. És super important, perquè llavors no estem donant una visió global i equitativa de la societat. Estem perdent uns matisos que al final poden marcar diferències. Això és a nivell de tot: si a la direcció dels diaris només hi ha homes, es focalitzaran en uns temes, prioritzaran unes coses. És bo que es diversifiqui, perquè al final és una cadena. Sembla *tonto* però no ho és. És subtil però és una cadena. I és tant del que ho fa com del que ho rep.

Jo ho noto amb els meus alumnes. Les noies acostumen a fer temes més íntims, emocionals, familiars, etc. Però fa falta tenir una visió global de les coses. Fan falta les dos mirades. Mira a l'últim WPF era un tema d'un triangle amorós entre ancians. Era d'una dona, ens anem a temes més íntims. Però tampoc seria bo només veure això.

I a nivell salarial, les diferències entre homes i dones es donen?

Jo a nivell salarial no em puc queixar, però crec que he sigut privilegiada. A nivell de convenis i legal, en teoria, no hi ha diferències salarials. L'altre dia em vaig assabentar que una empresa d'esdeveniments esportius de Saragossa pagava menys a les dones que als homes. Això és medieval. Però la veritat és

que és estrany, normalment cobrem igual. Al final hi ha moltes maneres de crear diferències. Perquè t'assignen uns temes menys importants, ells s'emporten més plusos perquè tenen més disponibilitat. D'aquí venen les diferències salarials.

Fotògrafes de premsa que tinguin fills no n'hi ha. Sóc un bitxo *raro*. Perquè ho vaig poder fer? Perquè estava en un lloc privilegiat. Privilegiat no! Estava en un lloc com ha de ser. De fet, la meva ex-parella feia el mateix que jo amb el mateix horari i cobrava més que jo. A més, compartíem exactament igual les tasques amb els nens.

Quan hi ha equitat, com em va passar a mi, es pot fer. Al final és un tema de precarietat. Té a veure amb la crisi econòmica, hem perdut tots des de la crisi econòmica.

Has viscut situacions de discriminació en la professió pel fet de ser dona?

He vist companyes que patien. Una companya d'un diari esportiu va ser tenir fills i li van dir que ja no podia treballar més. És el cas més escandalós.

T'has de saber defensar. Jo he tingut molta sort amb els meus companys. A *La Vanguardia* érem moltes dones a causa de que el Pepe Baeza és un home intel·lectual super progre i feminista. Llavors a l'època del Pepe Baeza, és quan vam entrar. Depèn molt de la mentalitat del que dirigeix. Si per ell, encara que sigui inconscientment, el fet que siguis una dona és un problema, no agafarà dones. I hi ha cops que és inconscient. Fent el mateix et valoren menys. En el moment en què se sap que la foto no és d'un home, sinó d'una dona, ja no es valora de la mateixa manera. I és aquest el punt subtil. Llavors es retroalimenta: si a tu et valoren menys les fotos, que es una valoració molt subjectiva, et baixa l'autoestima, acabes treballant pitjor...tot influeix. Si tens menys seguretat amb el que fas es retroalimenta. És subtil, però crec que és real. És difícil de demostrar, i el pitjor és que no ens adonem. Ni ells ni nosaltres.

En la majoria de casos no ho veiem, i crec que per manera de comportar-nos, perquè imposem menys físicament...bé, jo ho explicava, que a mi em va venir un cap i em va dir: "és que cobres massa". Clar, jo semblava molt nena, és com que et respecten menys, és menys serio el que estàs fent. I dius, però si jo fes el mateix i fes dos metres, encara que fos pitjor fotògraf tu em respectaries més. Crec que és bo que es parli, perquè només que te n'adonis, segurament ja canvia alguna cosa.

Crec que estem fent passos endavant, que tot aquest moviment està servint per això. Sense caure en la distorsió, en el dramatisme que crec que és contraproductiu.

La gent diu "ai no, això són imaginacions vostres". Òbviament no és tot el món, però com que generalment hi ha més homes i són ells els que prenen les decisions...com que periodisme i molts altres treballs són subjectius, a qui prioritzaran? Però si t'ho estan dient! Que és millor el que fa una home només perquè té nom d'home! Es neguen a valorar el que estem fent.

Són exemples del que no queda verbalitzat, no es veu ni ho pots demostrar. Com ho demostres? Perquè són dinàmiques subtils. Llavors t'acaba afectant. Em vaig llegir un article molt interessant sobre el síndrome de l'impostor. El síndrome de l'impostor és creure que has aconseguit el que has aconseguit perquè has tingut sort, que els demés són millors que tu...i en fotografia es dona molt, però es dona molt en dones. Però clar, si el teu entorn t'està dient que el que fas val menys, al final acabes pensant que estàs on estàs per casualitat.

David: Jo crec que en el món de la premsa, pot passar en tots, però la premsa és un món molt caspós. Hi ha uns rols ja establerts. En premsa esportiva és molt lògic que no hi hagi tantes fotògrafes perquè estem parlant de portar a l'esquena 25 quilos, tot i que jo n'he vist alguna vegada, però és menor. Hi ha una manera de funcionar, establerta molts anys..s'ha avançat? Sí, però

s'avança molt poc. El percentatge en esports pot ser un 3-4%. En un equip de 50 fotògrafs una noia. Jo entenc que això pugui ser per una qüestió física, o perquè als nois els agrada més els esports. Ara, tot el que és la resta, el problema és que hi ha molt, molt...Una vegada vaig enviar a l'Ana a una roda de premsa del Maragall i em va trucar el director per renyar-me pel fet d'haver-la enviat a ella. Si les fotos són una merda ja li diré, però no suposem des d'un principi. L'hàbitat no afavoreix.

Ana: I després em van donar un premi per aquella foto! Necessitem homes que ens ajudin a que ens valorin com toca. I també han de canviar la mentalitat. A mi m'han ajudat. M'ha canviat la vida perquè ell [el David] em va recomanar perquè m'invitessin a un festival de fotografia. Vaig donar una xerrada i vaig tenir un feedback tant bo que em va donar moltíssima seguretat. I a partir d'allà, creix la teva autoestima.

Hi ha maneres subtils que no són només els salaris, també té a veure amb els temes. Si només fas temes de segona divisió que mai van a portada, consideraran que no ets capaç de fer-ho. Ara que m'he quedat casi sola i faig tot tipus de temes, no faig més que publicar portades. També tinc més experiència i segurament he crescut. Però estic en el moment en que em sento més segura de mi mateixa de la meva vida. I ha sigut gràcies a gent que m'ha recolzat. I han estat homes, perquè ells manen. Ells t'han d'ajudar a posicionar-te. Per a mi hi ha hagut un abans i un després. Donar xerrades i classes m'ha empoderat. I estem en una etapa en què aquest pas encara és important.

David: Jo crec que per avançar amb això s'ha de fer d'una manera molt firme, però hi ha un perill. Si aquesta forma tan firme va passada de voltes és contraproduent. Perquè, per exemple, WPF aquest any té unes beques, i han donat 2500 a noies i 1000 a nois.

Ana: És ridícul. Llavors penses aquí hi ha *tongo*. Perd credibilitat.

David: És que el percentatge no és 50-50, per tant...En aquest sentit és veritat que a vegades es fan moltes coses, i la gent -fins i tot jo- pensem ostres, quin bombardeig, ja està bé. Però aquest bombardeig és necessari per avançar molt apoc apoc. Si no existís aquest bombardeig no hi hauria avenç. Si no es fessin aquestes coses no hi hauria evolució. És una lluita. Greenpeace obliga a que hi hagi una contractació de dones.

Ana: L'altre dia per a Girona jo no podia anar i vaig recomanar a una altra noia. Li van pagar un extra pel desplaçament de Barcelona a Girona, perquè allí no hi ha noies fotògrafes. És el que tenen les quotes. És contraproductiu. Segurament a la llarga hi haurà un benefici, de moment ja ha donat visibilitat a la dona, l'ha empoderat i li ha donat un salari.

Preguntaves si he patit discriminació...és subtil. També m'han dit animalades, com "tu ets dona sola i amb fills, no et pots negar a res del que jo et digui". Llavors a nivell professional ara em sento respectada, però he batallat molt. Masclisme n'hi ha molt.

David: sí que n'hi ha, sí. Lo bo seria que el qui mana tingues les coses clares. Si el que té les coses clares és el tercer o quart esglaió, per aconseguir la igualtat, les hòsties que et cauen de dalt...és una cosa...

Ana: Et col·loquen en un nivell professional inferior. I es retroalimenta: si a tu no et donen responsabilitat ja creus que no ho pots fer.

David: Sí, això existeix. Abans hi havia moltes dones en l'equip de fotografia.

Ana: Érem el diari amb més dones, i m'he quedat sola. Érem el diari d'Espanya amb més fotògrafes, sense cap dubte. A *El Periódico* només hi ha hagut una, nosaltres entre editores i tot érem sis.

Els fotògrafs d'esports són molt masclistes, no és només que no entrin dones...Diuen no és real, cobrem el mateix i tenim les mateixes oportunitats. Perdona? si tota l'estona estan qüestionant si ets capaç. Llavors no arribaràs. I jo ja porto 30 anys! Com se sentirà una noia que comença?

David: Després hi ha altres factors com el fet de quedar-se embarassada. Això és un handicap i es veu com un problema.

Ana: Quan ells tinguin la mateixa baixa obligada, es començarà a mirar d'una altre manera.

David: Hi ha companyes que s'han quedat embarassades i han desaparegut.

Però marxen per voluntat pròpia?

David: Sí, sí.

Ana: Al final, si les condicions de treballs són dolentes, també ens porta a plantejar-nos si compensa? Ens n'anem nosaltres de la pista, però també ens treuen.

Jo ara m'he empoderat i vaig super segura a treballar, però porto 27 anys. A vegades no et donen ni temps. Només si ets molt molt brillant d'entrada i els superes a ells pot ser que et reconeixin.

Jo creia que hauríem evolucionat amb la democràcia, que no hi hauria tant masclisme...

La meva teoria és que està en l'inconscient col·lectiu, i això no és tan fàcil de canviar, perquè ho hem viscut sempre. I la nostra generació, encara que són homes que fan esforços, tenen tics, perquè són inconscients. I no són amb mala fe, ho tenim dins. Ells i nosaltres, perquè ens hem criat amb això i està normalitzat. I per això és tan bo parlar. I el que diem és més light.

I com valeres el treball de Joana Biarnés, Colita i Pilar Aymerich? Han estat referents per a tu?

És que jo no sóc gens de referents, però m'agrada la seva feina i penso que tenien molt de mèrit, perquè si ara no n'hi ha, llavors eren úniques, eren realment pioneres. Suposo que van tenir més dificultats.

Quins consell donaries a les fotoperiodistes que comencen ara?

Donar-te visibilitat. Això és una feina també, a mi m'ha costat i m'han ajudat. Has de projectar-te, perquè sinó no existeixes. I no existeixes com a referent per les altres. No només has de ser professional, t'has de saber comunicar bé. Per tarannà crec que tendim a tenir menys ego, valorar-nos menys...en general. Hem de començar per valorar-nos nosaltres. A més canvia molt l'actitud, si tu estàs segura i et valeres -al final tot es mou per impressions, emocions i percepcions-, si vas *pisando fuerte* i creus el que fas és quelcom que es transmet. Una cosa et porta a l'altra, i vas pujant esglaons.

Entrevista 8, a Anna Turbau

Quan vas començar a fer fotografia?

A principis dels 70.

Com la Pilar Aymerich?

Una mica després. És a dir, per ordre seria la Joana Biarnés, la Colita, la Pilar i després jo. De totes maneres n'hi ha alguna més però...és molt complicat localitzar a la gent. Però bé, jo sóc la quarta.

Per què vas decidir ser fotoperiodista?

Jo crec que va ser tot molt el que em va portar determinades coses...la meva curiositat. Jo realment vaig estudiar disseny gràfic a La Massana. Al maig del 68 vaig optar per començar a treballar perquè a mi l'escola m'avorria moltíssim i vaig poder entrar a un estudi d'un dissenyador molt bo, i allà vam començar a fer fotos. Un dia, per casualitats de la vida, un periodista que es diu Pepe Silles, que treballava per *Interviú*, em va dir "vols fer unes fotos de l'ocupació d'un pis? I jo vaig acceptar. Són les primeres fotos que vaig fer en serio, també va ser la primera ocupació d'un pis fotografiada aquí a Barcelona. Però d'això no n'era conscient. Vaig tenir un xute d'adrenalina total. Vaig continuar fent aquestes coses per *Interviú*, amb el Pepe, amb altres periodistes...

Això aquí a Catalunya? Tinc entès que vas haver de marxar a Galícia per treballar...

Bé, després també per unes coincidències vaig conèixer a un arquitecte, el César Portella, que estava fent unes cases especials per una tribu de gitanos a Galícia. Vam anar cap allà i ja em vaig quedar.

Quants anys?

Entre estar-hi fixa i anar i venint potser uns cinc anys. Fins a finals del 79. Inclús estava embarassada de set mesos i vaig anar a fer una feina allà.

Per quines publicacions vas treballar, a part d'Interviú?

Bàsicament treballava per *Interviú*. Aquí a Barcelona treballava també a Primera Plana. El director de Primera Plana era el Vázquez Montalbán. Allà van passar anècdotes dures, com quan van posar la bomba al Papius, després ens van començar a amenaçar. L'amenaça anava molt en serio, i el Vázquez Montalbán -gran persona i gran professional- ens va dir a tots que si volíem marxar podíem. D'aquí va venir un gran respecte mutu amb el Montalbán.

Després me'n vaig anar a Galícia, em va agradar molt. Per poder sobreviure allà professionalment vaig connectar amb *Interviú*, els vaig dir si volien un

corresponsal allà i així va ser. Però era freelance, eh! Aquests no feien un contracte fix ni que els matessin.

Sempre has estat col·laboradora?

Sí, cap endavant el que volien quan em volien i així, però bé, jo sobrevivia amb el que podia.

Et vas trobar amb alguna situació de discriminació pel fet de ser dona?

Possiblement. Però és que era un moment molt especial. Era més important si eres 'roja' o no que el fet de ser dona o no. Com a mínim allà. Tenien més por a una dona d'esquerres que no pas per la seva condició femenina. Però a més, a Galícia com que era un matriarcat...les dones gallegues són super potents. Allà segur que hi havia problemes de salaris, però eren molt valentes i s'enfrontaven a qui fos. Per tant, en certa manera els hi tenien respecte per la por que feien.

Aquí a Barcelona sí. Aquí era igual si eres roja o no, el tema era si eres dona. Aquí sí, allà no. Encara que hi havia situacions de discriminació, jo les podia fotografiar però la meva feina era ben rebuda i em deixaven treballar. No hi havia cap problema.

I aquí la cosa era ben diferent.

Sí, joestic molt disgustada. Abans perquè era dona. I ara perquè sóc gran. Ara sóc transparent, no existeixo. I ja m'he cansat, jo vaig a la meva. Entenc que és -i no t'ho dic per a mi-, però penso que la tasca que hem fet les quatre ha sigut molt important, perquè el trencar un motllo és el més complicat. En definitiva després amb el que es troben són problemes laborals. Això de que et diguin "aquesta foto no sé què perquè ets dona"...això era el llenguatge normal, tu ja ni li feies cas. La capacitat de seguretat en tu mateixa era molt més important llavors que no pas ara. Perquè aquí la discriminació és per poder. El poder que tenen els mateixos fotògrafs d'ocupar uns llocs de treball per ells continuar

treballant. Jo crec que aquest tema amb les dones fotògrafs el confonen. Confonen una discriminació de gènere per una discriminació de poder laboral. Jo penso que érem més dures nosaltres, bastant més. I si un home et deia alguna cosa, per aquí entrava i per aquí sortia. Jo a les manifestacions era col·laboradora, per tant no tenia carnet, ni cotitzava ni res perquè no pagaven suficient com per haver de fer-ho. Jo tenia un fotògraf d'un diari que m'anava darrere perquè no pogués fotografiar les manifestacions, amb lo qual va aconseguir que jo fes les manifestacions des d'uns altres punts de vista molt més originals. Això aquí era molt dur. A més hi havia un problema, que érem tres.

Jo vaig tenir moments durs.

I quan vas tornar de Galícia vas seguir fent fotoperiodisme aquí?

Uns mesos, perquè vaig quedar embarassada. Sóc la primera fotoperiodista que ha tingut un fill. A més sola...i això em va ocasionar molts problemes. Després quan vaig intentar reiniciar-me, vaig treballar amb una revista que es deia Actual, amb el Jacinto Pérez Iriarte, que era una gran persona i gran professional, que en un determinat moment que la revista se n'anava Madrid em va dir que me n'anava amb ell. Però jo no vaig poder, impossible amb el fill. Llavors al cap de poc temps vaig poder entrar a TV3 i vaig estar-hi dotze anys. Allà sí que...hi ha un senyor que s'ha jubilat que si les lleis d'ara haguessin estat en aquell moment, aquest senyor estaria a la presó. I no només un, eh...Jo estava treballant i venien dos caps a buscar-me a les 8 del vespre a buscar-me per anar a sopar amb ells. I jo acollonida...Deixar-me missatges al contestador de lo més dur que et puguis imaginar.

Bé, al treballar allà em vaig poder refer econòmicament i vaig entrar al comitè d'empresa. Vaig poder treballar molt amb el tema de fer contractes fixes i els vam colar un gol de 130 contractes fixes i no em van perdonar. Llavors em van assetjar fins que vaig entrar en depressió, tres anys tancada a casa...Em vaig anar refent i en un determinat moment vaig decidir tornar a la fotografia. No

com a professional, sinó per passar-ho bé. I és el que he fet. Recuperar els arxius i tal. I va ser quan jo mateixa em vaig començar a donar valor.

Ara encara fas fotos?

Sí. Tinc moltes dificultats i cada dificultat que he de vèncer és una pèrdua. Tinc un problema a una cama i no em puc moure, i he d'anar buscant coses que no es moguin. Ara estic a Sòria i si jo necessito ajuda tinc ajuda. Allà sóc l'Anna, sóc jo, no tinc cap etiqueta. Jo no he pogut fer una exposició decent aquí a Barcelona. Jo a Sòria tinc una sala enorme i preciosa per quan vulgui. Aquí com no vagi a un bar a fer exposicions, cosa que em nego...A Galícia he exposat en els llocs més importants. I he donat tot el meu arxiu allà.

Estic tan sola en aquest aspecte...que ja m'hi he acostumat, lo qual no vol dir que de tant en tant em faci molt de mal.

Canviant de tema...com va ser el canvi de l'analògic al digital?

Cromàtic. jo no m'adapto al digital. I el problema és que no t'adaptes al digital però et vas oblidant de l'analògic. No m'agrada. Jo com que penso que la càmera ha de ser una extensió teva, i tinc molts problemes a les mans...he de buscar un equip que sigui adaptat però que alhora tingui la qualitat que jo vull. Però és complicat, i caríssim. Ara estic una mica en impàs. El tema és que el digital té una sèrie d'avantatges per a mi: que vivint allà a Sòria no depenc d'un laboratori. Ho passo a l'ordinador i ho veig al moment. Però penso que el digital canvia molt la realitat.

En quin sentit?

En el sentit estètic. Perquè el digital cada vegada et va oferint possibilitats i tu hi vas caient. En comptes de buscar un sistema que sigui el que defineix la teva personalitat a les fotografies...que ho faig jo també. A més fan càmeres amb 50.000 funcions i jo amb tres ja en tinc prou. He d'anar amb el catàleg de la càmera a tot arreu.

Com era la vida d'una fotoperiodista durant el franquisme?

Jo vaig viure una part a Galícia i una aquí, però tampoc hi havia moltes dones en aquells moments, als 80. Devien estar començant. Ara tenen uns avantatges respecte nosaltres però realment no són tant avantatges, perquè tenen uns altres problemes. Es va desenvolupant la mateixa situació amb diferents elements. Ara, em fan molta enveja. Què donaria per poder treballar avui en dia... Probablement no estaria aquí, me n'aniria. Malviuria, perquè no paguen suficient. Però és igual, per mi documentar un fet és molt important.

Entrevista 9, a Sílvia Omedes

Com ha evolucionat el paper de la dona en el món de la fotografia?

El percentatge de dones fotoperiodistes amb el temps ha anat creixent. Tot i així, és un percentatge molt baix, del 100% de fotògrafs professionals avui en dia, només el 15% són dones.

La Roser Vilallonga i l'Ana Jiménez diuen que són el 10%.

No tinc una dada per corroborar que hagi baixat. Si em regeixo pels informes que està publicant anualment la fundació WPF, que té tota una àrea d'investigació, per ells no ha baixat; però és cert que ells estan treballant amb xifres internacionals, i podria ser molt bé que la Roser i l'Ana estiguin treballant amb xifres locals.

És cert que molts fotoperiodistes estan sent despatxats dels mitjans, així com també els editors gràfics, i ser periodista per premsa diària no és còmode ni fàcil aquests dies, les condicions de treball són molt dures i difícils de mantenir-se.

El que sí hi ha són moltes fotògrafes fent projectes personals fora de les xarxes habituals dels mitjans de comunicació. Aquests treballs no són massa visibles perquè els còmplices de difusió d'aquests treballs solen ser les xarxes socials, els festivals, en algunes ocasions -poques-, galeries i museus, i les webs dels propis fotògrafs. Jo crec que hi ha més dones fotografiant, sens dubte, hi ha moltes dones estudiant fotografia i periodisme i les carreres ja tenen un percentatge més alt de dones que d'homes. que no es tradueix en el món laboral. Però que no es tradueixi en visibilitat no vol dir que no hi hagi moltes dones treballant en fotografia.

Aquest any hi ha unes dades molt interessants, i és que al WPF, que és una mica un termòmetre a nivell internacional, s'han presentat un 18'75% més de dones. Això és fruit d'una campanya de sensibilització des de la fundació WPF animant des de fa un any a les dones a què es presentin. Havent-ho fet, hi ha un percentatge d'augment. I un altre resultat molt interessant, que és que normalment el WPF, que té una mitjana de 45 autors guanyadors, ens hem passat molts anys que només hi havia dos, tres, quatre dones guanyadores. Aquest any n'hi ha catorze. És un 32% de guanyadores dins dels 45 de mitja. Això vol dir que les dones, que n'hi ha de professionals i que fan treballs molt interessants, no es presentaven als concursos. Però quan les incentives a fer-ho, no només es presenten i augmenta una mica el seu percentatge de participació, sinó que guanyen perquè estan fent feines de molta qualitat.

En certàmens com WPF on històricament s'ha entès com un concurs que premia el fotoperiodisme més clàssic, aquell que sempre es vinculava a situacions de conflicte, països en desenvolupament, guerres, etc., segurament les dones que tenen una polsió per tractar altres temes no es veien representades, i per tant no els interessava presentar-se. WPF des de fa uns anys està intentant aplicar el principi de diversitat, està canviant els membres del jurat, està fent uns jurats paritaris i està fent que els jurats no només siguin europeus o anglosaxons i homes; sinó que al tenir en compte altres experts i mirades d'altres països -homes i dones-, està donant oportunitat perquè es detecti talent d'una altra mena. I l'exposició d'aquest any és un cas claríssim. Hi

ha tres temàtiques importants: la migració -que és un clàssic-, medi ambient, que fins ara només es veien fotos boniques de natura, món salvatge i fauna; aquest any la tercera temàtica amb moltíssims treballs guanyadors és gènere. I totes les temàtiques de gèneres estan tractades per dones. O sigui que quan la dona participa aporta una visió diferent del món, complementària. Quan les dones comparteixen els seus treballs professionals no només guanyen, sinó que a més tenen visibilitat en treballs de temàtiques del seu interès. És cert que hi ha dones fotògrafes molt bones fent feines de fotoperiodista de conflicte, n'hi ha -poques-. Normalment, per la meva experiència, les dones escullen temes que per elles són importants treure a la llum. I el WPF aquest any és un termòmetre magnífic de què passa quan incentives a dones a publicar el seu treball, els guanyen i ho fan amb projectes més íntims, on tenen més fàcil accés, temàtiques que les interroguen com a dones i per tant els treballen a fons. Aquest any tenim molts projectes LGTBI, temes d'identitat, temes on el gènere afecta a l'esport, té una visió diferent del medi ambient...

És cert que l'època que tu estàs estudiant ser fotoperiodista i dona suposava un repte molt important en quant als accessos als llocs, però ser dona no et feia tenir més dificultats. Sí en els accessos, però no en la qualitat dels treballs. Algo que és un factor bastant comú en totes les dones professionals, sobretot les fotoperiodistes és que totes tenen la sensació que han de demostrar mil vegades més la seva vàlua pel fet de ser dones. O sigui que l'esforç, el sacrifici, el treball a fons és el requisit mínim que qualsevol dona s'exigeix per poder, sobretot, guanyar-se la respectabilitat d'un sector que està molt masculinitzat. Els directors de diari són homes, els editors també han estat històricament homes, i per tant la dona ha hagut de lluitar el doble per guanyar-se aquell prestigi, i treballar bé i molt.

En el cas de la Joana Biarnés, ella ho ha dit sempre en totes les entrevistes, que evidentment hi havia una certa reticència sobretot del públic i dels polítics, per exemple quan ella feia fotos al congrés, o quan feia manifestacions o temes polítics; però la Joana recordo que deia molt sovint que la plantilla de fotògrafs i periodistes del seu diari, el *Pueblo*, el primer que la contracta l'any 1963, al

contrari. La valoren, la recolzen i la respecten molt. I la Joana es guanya el respecte dels seus coetanis i els seus col·laboradors i el seu director la defensa. De fet, el director que la contracta ho fa perquè queda meravellat amb un treball i no sap si està fet per un home o una dona. Li diuen “és d’una dona” i diu “m’és igual, vull que vingui a Madrid, la vull entrevistar i m’interessa”. Per tant aquí hi ha un gest valent per part d’un directiu, i en el cas de la Joana també hi ha una figura molt important que, penso, forja la seva personalitat i fa que sigui una dona sense complexes en aquest sentit, i és el seu pare. El seu pare, que és un gran fotògraf d’esport del Vallés, no la tracta mai diferent pel fet de ser dona, al contrari. Li dóna les claus de l’ofici, li parla dels valors i els principis importantíssims que ha de tenir, i ella els manté fins al darrer dia, com tot. Fa la feina ben feta, la de fotoperiodista, que és fer la millor foto possible, LA foto, ser molt conscient que com a reportera gràfica ha d’aconseguir una imatge expressiva, potent i diferent. I això li dona una molt bona base, sent molta confiança amb ella mateixa, mai s’ha sentit diferent pel fet de ser dona. És més, la Joana porta amb una naturalitat absoluta la seva feminitat, era una dona coqueta, li agradava vestir-se bé i no li agradava disfressar-se -com a home fotògraf-, i per tant, des de la seva feminitat, la seva sensibilitat, la seva empatia extraordinària, aconsegueix fer la feina que fan tots els fotògrafs, però la seva capacitat de relacionar-se amb molta intimitat i confiança, també aconsegueix fer uns retrats de distància curta molt íntims. I crec que això al contrari, el ser dona la beneficia molt.

Sí, deia que ser dona fins i tot li anava a favor, i junt amb la seva personalitat va aconseguir, per exemple, entrar a l’avió dels Beatles.

La Joana era una persona molt empàtica, molt generosa, molt lluitadora, molt professional, i no fallava. Quan es parla de la Joana com una dona de principis i valors és així, i ho hem pogut viure aquest cinc anys que hem estat al seu costat i representant el seu arxiu, no hi ha hagut cap dia en què la Joana fallés en aquest sentit. Però això són més ingredients d’una persona, no necessàriament és d’una dona. Era una persona excepcional que tenia uns

ingredients molt importants per poder apropar-se a la gent i fer un treball molt honest fotogràficament, que és el que crec que ara s'està posant molt en valor. En el cas de la Joana, al ser dona fotògrafa en una època en què només hi havia homes, quan ajuntes els arxius històrics que han documentat la Transició, es veu clarament que hi ha una mirada diferent. Els reptes són els mateixos, les manifestacions són les mateixes, els famosos són els mateixos, però hi ha un punt de vista diferent.

Hi ha dones que creuen que no fotografien diferent pel fet de ser dones. Jo sóc de les que penso que es pot detectar en un reportatge si està fet per una dona o per un home.

La Pilar Aymerich parla de la mirada femenina.

És molt complexe parlar de la mirada femenina, perquè hi ha homes amb mirada femenina. Què vol dir femenina? Jo crec que la mirada femenina és un concepte molt perillós, perquè si femenina vol dir sensible, no podem adjudicar la sensibilitat només a un gènere. Però en canvi sí que crec que hi ha una mirada de dona fotògrafa, en el sentit que les dones quan tenen llibertat de desenvolupar els seus propis projectes, com tots els homes, escullen quins són els temes, quin és el punt de vista...i la seva naturalesa de dona, afecta moltes vegades als temes i als punts de vista. Però no es pot generalitzar que hi hagi una mirada femenina per les dones i una mirada masculina pels homes. Em sembla que és una interpretació errònia.

Aquest any hi ha un cas d'un fotògraf mexicà, Yael Martínez, que està retratant la seva família, una família que ha patit moltíssim, dos desapareguts, un cunyat mort, una dona violada...i és un dels projectes més sensibles que hi ha en aquest any a l'exposició. Podríem caure al parany de dir segur, perquè és íntim i és espai domèstic, que ho ha fet una dona. I ho ha fet un home molt sensible i amb una capacitat d'expressió estupenda. i això no és només de les dones.

La Joana es passa 5 anys sent la única fotògrafa contractada oficialment per un mitjà, i segurament obre les portes a moltes altres que veuen en ella un model

d'actuació i que veuen que és una professió on pot perfectament treballar una dona. Segurament les dones fotògrafes d'avui li devem d'alguna manera. Li devem relativament, perquè el seu arxiu ha estat 30 anys amagat. No amagat conscientment, però ella decideix canviar de professió. Però en aquella època segurament inspira a moltes dones periodistes, escriptores i fotoperiodistes a donar aquest pas.

La Joana tenia contracte amb nòmina a *Pueblo*, després passa a treballar per l'*ABC* i just després munta la seva pròpia agència, és a dir, que a més era algú amb esperit empresarial i iniciativa. I amb bons contactes. Fins que es frustra i veu que la premsa diària està portant una deriva molt cap a l'*amarillisme* i el fotògraf paparazzi i això ja no va amb ella.

Quina era la diferència salarial d'abans respecte l'actual?

No et puc respondre. Mai en cinc anys amb la Joana vam parlar dels seus honoraris a *Pueblo*. És una cosa que sens dubte -com que gestionem el seu arxiu- seria una informació interessant a tenir i segurament en algun moment tindré, perquè ara estem revisant els seus papers que ens donen informació més objectiva, però no recordo mai a la Joana haver dit que cobrava menys que els seus companys, però no t'ho puc confirmar. Si hagues estat *algo* que l'hagués frustrat és possible que ho hagués verbalitzat en algun moment. També et dic que la Joana quan treballa és l'època daurada del fotoperiodisme i el periodisme. Tot això ha anat una mica de capa caiguda. Ara es paga menys per un reportatge, molt poc. I els fotoperiodistes estan bastant pitjor tractats en termes econòmics. Però això també respon, no és una crisi ara només econòmica a partir del 2008, on globalment vivim una crisi financera, aquí vivim després una crisi econòmica i ara una crisi de valors i política molt important. Aquesta crisi dels mitjans de comunicació ve de lluny. Cada vegada es venen menys diaris en paper, els diaris nacionals no han estat prou ràpids per fer una bona transformació a l'era digital, han estat oferint continguts des de les plataformes digitals gratuïtament, quan en realitat els projectes que estan

funcionant a nivell internacinoal són aquells que segueixes pagant per tenir una informació de qualitat, i tots els inversors de paper, que eren els publicistes, a mida que es va venent menys paper, posen menys diners. Llavors les redaccions i els diaris, que han deixat de ser mitjans de comunicació per ser empreses de comunicació fa anys, tenen menys diners per invertir en corresponsals i equip. Sobretot tenen col·laboradors perquè no els han de pagar la Seguretat Social i tenen menys despeses fixes.

D'això també es queixava la Joana.

El primer premi que li van donar a la Joana, que va ser el de l'associació de reporters gràfics de la Rioja, li van donar la medalla d'honor, es va assabentar allà a la Rioja que pagaven 6 euros per fotografia en portada. Allà la Joana va flipar. És cert que les portades de diaris de ciutats importants es paguen una mica més. Però a ella la va sorprendre com els periodistes d'allà podien arribar a final de mes fent fotos cada dia com a col·laboradors i cobrant aquests imports per foto.

La era digital. El fet de que el ciutadà tingui càmera, pugui fer accessible a les xarxes socials una foto...s'ajunten moltes realitats imparables, perquè tothom té un mòbil i la capacitat de disparar. La mirada preparada d'un fotògraf, que és un narrador visual, que sap quins ingredients ha de tenir cada foto per generar un vincle intens amb l'audiència no el té la gent del carrer. El tenen els fotògrafs, però no es valora el seu treball. No es valora aquí, perquè al nord d'Europa, a Estats Units i altres països es valora i es paga bé. Un percentatge altíssim de fotògrafs i fotògrafes nacionals estan treballant i amb mitjans externs, exteriors i internacionals. Perquè a més el mercat és global. Jo animo als fotògrafs a buscar els clients fora, perquè ens és igual. L'important és que puguin fer feina i la puguin difondre. I si a més són diaris que treballen amb més rigor i compromís els que els hi compren els projectes, endavant.

La llàstima és que aquí s'està empobrint la qualitat de fotografia que es publica i la qualitat d'informació que consumim com a ciutadans.

Hi ha un altre factor molt important que és la indústria de la fotografia a nivell internacional. Les grans agències tenen el monopoli de les imatges. Els diaris ja no inverteixen en propis fotògrafs, perquè clicant un botó tenen accés als servidors internacionals de les grans agències i es baixen les seves fotos, per un preu ridícul anual amb accés il·limitat. I les dones ara doncs pateixen les mateixes condicions que els homes fotògrafs, tot i que com que històricament han estat pitjor tractades a nivell econòmic doncs encara pateixen més.

Encara hi ha comentaris masculistes, discriminació en els temes que els assignen...

Sí, pot haver-hi segregació en els temes, mals tractes...De fet hi ha un informe recent que diu que hi ha hagut molts abusos recents a dones fotògrafes, per part dels fotògrafs homes i per part d'editors i directors de mitjans. És un sector on els abusos de caire sexual es donen en un percentatge esfereïdor. I s'estan començant a investigar aquests temes.

Fins a quin punt és important el valor documental de la fotografia?

Més que mai hem de fer un esforç per difondre treballs amb veracitat, ben fets, amb profunditat i rigor, de totes les temàtiques més diverses possibles, que tinguin en compte el 50% de la població -les dones-, i altres sensibilitats, altres entorns. Perquè la imatge té el poder no només d'informar o il·lustrar un text, sinó d'emocionar-nos i d'interrogar-nos si està fet per un bon fotògraf o bona fotògrafa. Com estem empobrint la qualitat d'imatge i l'estem consumint molt ràpidament, no ha donat temps a les nostres societats a aprendre a llegir-les. S'està usant el seu impacte sense haver fet un treball previ -que comença a les escoles-, d'alfabetització visual. Amb tota aquesta quantitat d'imatges que consumim, no som conscients del seu poder, ens impacten molt a nivell inconscient, i ens cal fer aquest exercici de saber llegir-les, i entendre que no hi ha cap imatge innocent. Una imatge sempre té un autor amb uns objectius,

sempre té una finalitat. Des del moment que es fa i són responsables no només l'autor, sinó també la gent que la treballa i la difon fins a l'audiència final.

Per tant en un moment on es posa en dubte la confiança en els mitjans, els interessos de les empreses que tenen interessos en els mitjans, els interessos polítics que tenen i compren als mitjans, es més urgent que mai que els valors del fotoperiodisme es respectin, es valorin i es protegeixin. I estem vivint la pitjor època des de mitjans del segle XX, perquè hi ha molta desconfiança. el millor fotoperiodisme està a les xarxes, no està als mitjans. I és possible que no tornin a ser-hi, a no ser que hi hagués una revolució de valors interna.

Els millors autors estan a *Instagram*, que és la gran plataforma de fotografia amateur, també està aglutinant els millors treballs fotoperiodístics. Com que *Instagram* et dona accés a una audiència global i a través dels hashtags et vas enllaçant, qui està buscant projectes de fotoperiodistes seriosos també els busca a *Instagram* i té una bona mostra de la seva feina. És més fàcil trobar algú a *Instagram* que a les webs dels propis fotògrafs. Per tant *Instagram* està sent la porta d'entrada, l'aparador que tot fotoperiodista té. Els festivals també estan sent una plataforma de difusió importants.

Com valoren el treball de Colita i Pilar?

Han estat grans treballadores de la imatge, dones que sens dubte han aportat a la seva carrera la seva experiència com a dones. La Colita és una persona que ha viscut el seu reconeixement durant molts anys. Ha pogut viure i gaudir d'un reconeixement que es mereixia.

Un fotògraf ha de tenir aquesta mentalitat, la d'anar cuidant el seu arxiu, posant ordre perquè és el seu patrimoni fotogràfic. Tenir una bona classificació i conservació.

Amb l'Ana Jiménez, amb la Roser Vilallonga, amb la Colita...tenim grans exponents de fotògrafes catalanes que espero i desitjo algun dia algú els posi en valor.